

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені Ігоря Сікорського»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра міжнародної економіки

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО

« ____ » _____ 20__ р.

**ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо-професійною програмою «Першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти»
спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «Вплив транснаціональних корпорацій на глобальну економіку»**

Виконала
студентка IV курсу, групи УС-72
Юркова Катерина Дмитрівна _____

Керівник:
Доктор економічних наук, професор
Герасимчук Василь Гнатович _____

Рецензент:
Доцент кафедри менеджменту,
кандидат економічних наук, доцент
Артеменко Ліна Петрівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.
Студентка _____

Київ – 2021 року

Національний технічний університет України

**«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»**

Факультет (інститут) Менеджменту та маркетингу
(повна назва)

Кафедра Міжнародної економіки
(повна назва)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність (спеціалізація) 051 «Економіка»
(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Войтко С.В.
(підпис)

**ЗАВДАННЯ
на дипломний проект (роботу) студенту**

Юркової Катерини Дмитрівни

1. Тема проекту (роботи): Вплив транснаціональних корпорацій на глобальну економіку
керівник проекту (роботи) доктор економічних наук, професор Герасимчук Василь Гнатович
затверджені наказом по університету від «_» _____ 20_ р. № ____
2. Строк подання студентом (роботи) _____
3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні положення як вітчизняної, так і зарубіжної літератури з питань транснаціональних корпорацій; законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють ТНК; численні наукові праці та розробки як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, інформаційні, аналітичні, довідкові джерела; статистична інформація, матеріали з ресурсу Інтернет, численні методичні матеріали науково-практичних конференцій та семінарів за темою дослідження.
4. Зміст (дипломної роботи) розрахунково-пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розробити):
 - а) *теоретична частина:*
 - визначити теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій
 - охарактеризувати особливості функціонування глобальної економіки
 - визначити вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку транснаціональних корпорацій в глобальній економіці
 - б) *дослідницько-аналітична частина:*
 - оцінити відношення діяльності ТНК до глобальної відповідальності
 - визначити прямих іноземних інвестицій на діяльність ТНК
 - виконати аналіз стратегій розвитку ТНК
 - визначити ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі

в) *рекомендаційна частина:*

- зазначити основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені
- визначити ризики у діяльності транснаціональних корпорацій та шляхи їх

вирішення

5. Перелік (ілюстративного) графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслеників, плакатів тощо):

- 1) схематичне відображення регіональних систем управління;
- 2) схематичне відображення позитивних та негативних чинників;
- 3) динаміка кількості ТНК;

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН
виконання дипломної роботи
студентом Юркової Катерини Дмитрівни
 (прізвище, ініціали)

№ з/п	Назва етапів виконання дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Закріплення студента за науковим керівником дипломної роботи	01.09.2020-18.09.2020	
2.	Вибір теми дипломної роботи та затвердження її на засіданні кафедри.	21.09.2020-18.10.2020	
3.	Дослідження теоретичної та наукової бази, щодо впливу ТНК на глобальну економіку	20.10.2020-28.11.2020	
4.	Вивчення впливу ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці	28.11.2020-30.12.2020	
5.	Вплив прямих іноземних інвестицій на діяльність ТНК	02.01.2021-27.03.2021	
6.	Аналіз вітчизняних та зарубіжних ТНК	15.02.2021-08.03.2021	
7.	Сформування основних ризиків у діяльності ТНК та визначення заходів щодо їх вирішення	01.04.2021-07.05.2021	
8.	Оформлення дипломної роботи на здобуття ступеня бакалавра	18.05.2021-31.05.2021	

Студент

(підпис)

Юркова К.Д

Керівник роботи

(підпис)

Герасимук В.Г.

РЕФЕРАТ

Сторінок <u>68</u>	Рисунків <u>27</u>	Таблиць <u>2</u>	Додатків <u>0</u>
Дослідження на прикладі:		ТОВ «ЕЙЧ ЕНД ЕМ ХЕННЕС ЕНД МАУРІЦ»	
Мета дослідження:		Дослідження впливу транснаціональних корпорацій на глобальну економіку. Крім того, питання також полягає у з’ясуванні належної участі ТНК у міжнародному та національному середовищі, а також дослідження можливих ризиків та вигоди для окремих економік та інших зацікавлених сторін. Мета усіх цих зусиль повинна привести до стійкого соціального та економічного розвитку та покращення якості життя в глобальному середовищі світової економіки.	
Завдання дослідження:		– дослідити теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій; – сформулювати особливості функціонування глобальної економіки; – визначити вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці; – дослідити ТНК з точки зору глобальної відповідальності; – проаналізувати прямі іноземні інвестиції як шлях до того, як ТНК стають глобальними та конкурентоспроможними; – здійснити аналіз стратегій розвитку ТНК; – дослідити ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі; – визначити основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені; – сформулювати основні ризики у діяльності ТНК та визначити заходи щодо їх вирішення.	
Предмет дослідження:		особливості діяльності ТНК у глобальній економіці, а також тенденції розвитку і їх вплив на світові економічні процеси.	
Об’єкт дослідження:		виступають ТНК в глобальному контексті	

ABSTRACT

Pages <u>64</u>	Drawings <u>27</u>	Tables <u>2</u>	Addition <u>0</u>
Research by example:		«H&M Hennes & Mauritz»	
The aim of the study:		A study of the impact of multinational corporations on the global economy. In addition, the issue is to clarify the proper participation of MNCs in the international and national environment, as well as to explore the potential risks and benefits to individual economies and other stakeholders. The goal of all these efforts should lead to sustainable social and economic development and improve the quality of life in the global environment of the world economy.	
Objectives of the study:		– explore the theoretical aspects of multinational corporations; – to form the peculiarities of the functioning of the global economy; – determine the impact of MNCs on global economic crises and prospects for the development of MNCs in the global economy; – examine MNCs in terms of global responsibility; – analyze foreign direct investment as a way for MNCs to become global and competitive; – analyze MNC development strategies; – to study MNCs and global risks in the international economic environment; – identify the main problems of transnational corporations in the international arena; – - to form the main risks in the activities of MNCs and identify measures to address them.».	
Subject of study:		features of MNCs in the global economy, as well as development trends and their impact on world economic processes.	
Object of study:		MNCs act in a global context.	

Анотація

Юркова К.Д. Вплив транснаціональних корпорацій на глобальну економіку – Рукопис.

Бакалаврська дипломна робота напряму підготовки 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка». – Національного технічного університету України КІП ім. Ігоря Сікорського. – 2021.

В роботі визначено що транснаціональні корпорації є одним з найважливіших предметів міжнародної економіки. Вони безпосередньо впливають на нові тенденції міжнародного бізнесу, глобальну конкурентоспроможність на міжнародних ринках, а також економіку держав та націй. Здійснення аналізу діяльності ТНК дає можливість підвищити конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій, та дозволяє зрозуміти наскільки важливу роль відіграють транснаціональні корпорації в сучасних глобальних економічних буремних процесах для забезпечення стійкості економічного зростання у світовій економіці та підвищення конкурентоспроможності в середовищі світової економіки.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, , глобальна економіка, глобальна відповідальність, міжнародна арена, тенденції міжнародного бізнесу, прямі іноземні інвестиції, стратегії розвитку, економічні кризи, організаційна структура, картель, синдикат, пули, трест, концерн, консорціуми, транснаціональні стратегічні альянси, глобальні ризики міжнародне економічне середовище.

Annotation

Yurkova K.D. The Impact of Transnational Corporations on the Global Economy
- Manuscript.

Bachelor's thesis in the direction of training 051 "Economics", specialization
"International Economics". - National Technical University of Ukraine KPI. Igor
Sikorsky. - 2021.

The paper identifies that transnational corporations are one of the most important subjects of the international economy. They directly affect new trends in international business, global competitiveness in international markets, as well as the economies of nations and nations. The analysis of MNCs provides an opportunity to increase the competitiveness of multinational corporations, and to understand how important the role of multinational corporations in today's global economic turbulent processes to ensure sustainable economic growth in the world economy and increase competitiveness in the global economy.

Keywords: transnational corporations, global economy, global responsibility, international arena, international business trends, foreign direct investment, development strategies, economic crises, organizational structure, cartel, syndicate, pools, trust, concern, consortia, transnational strategic alliances, global risks international economic environment.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ.....	11
1.1. Теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій.....	11
1.2. Особливості функціонування глобальної економіки.....	17
1.3. Вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці.....	25
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТНК В МІЖНАРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	31
2.1. ТНК з точки зору глобальної відповідальності.....	31
2.2. Вплив прямих іноземних інвестицій на діяльність ТНК	36
2.3. Аналіз стратегій розвитку ТНК.....	40
2.4. ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі.....	46
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. ТНК В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	52
3.1. Основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені.....	52
3.2. Ризики у діяльності ТНК та шляхи їх вирішення.....	57
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. Транснаціональні корпорації є одним з найважливіших предметів міжнародної економіки. Вони безпосередньо впливають на нові тенденції міжнародного бізнесу, глобальну конкурентоспроможність на міжнародних ринках, а також економіку держав та націй.

Здійснення аналізу діяльності ТНК дає можливість підвищити конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій, та дозволяє зрозуміти наскільки важливу роль відіграють транснаціональні корпорації в сучасних глобальних економічних буремних процесах для забезпечення стійкості економічного зростання у світовій економіці та підвищення конкурентоспроможності в середовищі світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці транснаціональних корпорацій присвячено низку праць вітчизняних вчених, серед яких необхідно відзначити роботи Білоруса О. Г., Лук'яненко Д. Г., Руденко Л. В., Белошапка В. А., Куцика П. О., Ковтуна О. І., Башнянина Г. І., Молчанова Е. В., Сороки І. Б., Рогача О. І., Рябеця Н. М., Кормакової І. О., Мекшуна П. В., Мовсесян А. Г., Чуба Б. А., Шагурін С. В., Ругман А., Друкер П. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За великого значення внеску цих науковців та певного рівня розроблення проблеми її гострота та актуальність вимагають подальшого опрацювання.

Метою дипломної роботи варто вважати дослідження впливу транснаціональних корпорацій на глобальну економіку. Крім того, питання також полягає у з'ясуванні належної участі ТНК у міжнародному та національному середовищі, а також дослідження можливих ризиків та вигоди для окремих економік та інших зацікавлених сторін. Мета усіх цих зусиль повинна привести до стійкого соціального та економічного розвитку та покращення якості життя в глобальному середовищі світової економіки.

Відповідно до поставленої мети в роботі було визначено наступні **завдання**, а саме:

- дослідити теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій;
- сформулювати особливості функціонування глобальної економіки;
- визначити вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці;
- дослідити ТНК з точки зору глобальної відповідальності;
- проаналізувати прямі іноземні інвестиції як шлях до того, як ТНК стають глобальними та конкурентоспроможними;
- здійснити аналіз стратегій розвитку ТНК;
- дослідити ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі;
- визначити основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені;
- сформулювати основні ризики у діяльності ТНК та визначити заходи щодо їх вирішення.

Об’єктом дослідження виступають ТНК в глобальному контексті.

Предметом дослідження є особливості діяльності ТНК у глобальній економіці, а також тенденції розвитку і їх вплив на світові економічні процеси.

Для досягнення мети та вирішення основних задач дипломної роботи застосовані різноманітні **методи дослідження**. Було використано загальнонаукові та спеціальні методи. До загальнонаукових методів відносимо: системний, аналітичний, статистичний методи, методи аналізу та інформаційного забезпечення. Для вирішення окремих завдань використовувалися спеціальні методи, а саме метод структурно-функціонального аналізу.

Теоретико-інформаційною основою дослідження стали теоретичні положення як вітчизняної, так і зарубіжної літератури з питань транснаціональних корпорацій; законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють ТНК; численні наукові праці та розробки як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, які займались вивченням теоретичних та практичних проблем транснаціональних

корпорацій; інформаційні, аналітичні, довідкові джерела; статистична інформація, матеріали з ресурсу Інтернет, численні методичні матеріали науково-практичних конференцій та семінарів за темою дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та обґрунтовані в дипломній роботі висновки та пропозиції можуть бути використані для підвищення ефективності діяльності транснаціональних корпорацій.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків до розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

1.1. Теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій

Одним з основних джерел глобалізації є транснаціоналізація, тобто процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК, в межах якого значна частина споживання, виробництва, імпорту, експорту й доходу країни залежить від центрів міжнародних, які розташовані за межами цієї держави. Рушійною силою транснаціоналізації є транснаціональні компанії, які одночасно є й ключовими рушійними силами, й результатом інтернаціоналізації [1, с. 411].

Організаційна структура транснаціональних корпорацій дуже часто змінюється, прилаштовуючись до змін у міжнародних економічних відносинах. Термін «транснаціональна корпорація» і його синонім «багатонаціональна компанія» використовуються як загальноприйняті з 1960 року [2, с. 36].

Функціонуванню транснаціональних компаній покладено чимало звітів Організації Об'єднаних Націй, Світової Організації Торгівлі, Міжнародного Валютного Фонду, конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку. Проте, проблема впливу транснаціональних корпорацій на розвиток України залишається малодослідженою.

Так, О.І. Рогач вважає, що транснаціоналізація – це процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК, в межах якої більша частина виробництва, споживання, експорту, імпорту й доходу країни залежить від міжнародних центрів за межами держави [3, с. 149].

Згідно з А.Г. Мовсесяном і С.Б. Огнівцевим, «транснаціоналізація – це процес перенесення елементів відтворювальних процесів з однієї країни в іншу (інші) за допомогою прямих іноземних інвестицій, до яких, на відміну від портфельних, відносять інвестиції, зроблені за кордон з метою організації філій або встановлення

контролю над іноземними компаніями, що стають залежними. Ці інвестиції здійснюються здебільшого ТНК, які є основою транснаціоналізації» [4, с. 67].

Велика кількість дослідників займається аналізом окремих аспектів діяльності корпорацій впродовж багатьох років. Хоча, є альтернативні теорії, які описують становлення й феномен ТНК з різних сторін, їх недоліки та переваги, а також моделюють їх подальшу трансформацію.

Класифікація транснаціональних корпорацій за типами, варто зауважити, що послідовно відбувається розподіл відповідно до рівнів усупільнення капіталів та організації типів (фаз) господарської діяльності, які можемо розглянути на рис. 1.1.

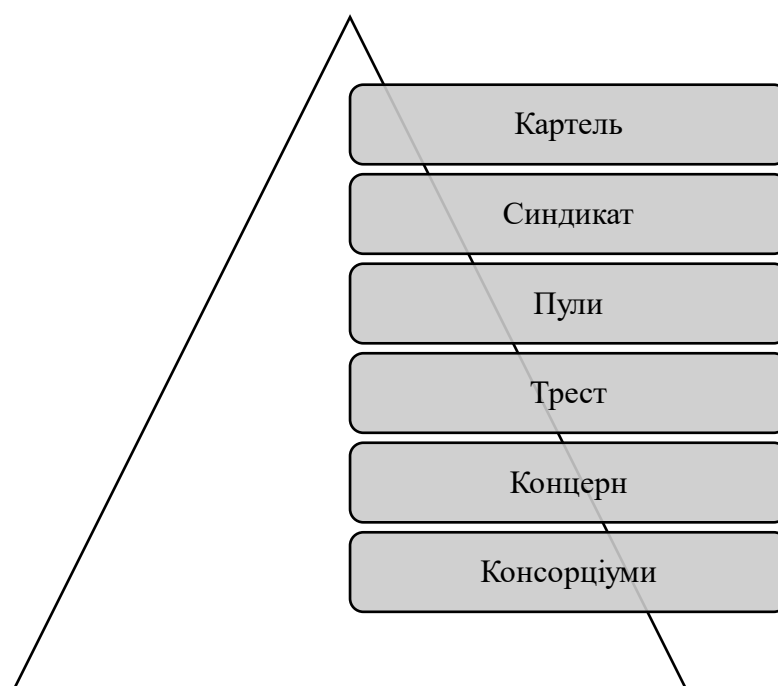

Рис. 1.1. Рівні усупільнення капіталів та організації типів (фаз) господарської діяльності [4]

Відповідно до рис. 1.1, пропонуємо розглянути детальніше наведені рівні.

Картель – об’єднання установ, члени яких поєднують між собою величину виробленої продукції, поділ ринків збуту, вимоги до продажу та найму робочої сили, ціни та інші умови платежів.

Синдикат – це такий вид інтеграції, за якого учасники організації містять певну виробничу самостійність, але, відповідно до спільних договорів, втрачають комерційну незалежність.

Пули – монопольні організації, за яких виручка доставляється до взаємних резервів, мається на увазі, що відбувається відповідний поділ згідно з результатами експлуатації окремої частини ринку у завчасно визначеній пропорції.

Трест – структура організації, в межах якої члени гублять підприємницьку, комерційну, допустимо правову незалежність. Володарі акцій, тобто члени трестів, розділяють доходи залежно від величини їх пакетів акцій.

Концерн – вид господарської діяльності певної організації, що є складним, а також за умов якого передбачається об'єднання підприємства промисловості, торгівлі та банківської сфери, транспорту.

Консорціуми – специфічний вид поєднання економічних потенціалів ринкових агентів. Виникнення їх відбувається на базі тимчасових договорів між декількома промисловими та банківськими корпораціями, фірмами. Мета їх полягає в тому, аби реалізувати спільні проекти.

Транснаціональні стратегічні альянси (ТСА) – багатогранні форми об'єднання тих самих ТНК. ТСА – специфічна організаційна форма міжфірмових та міжкорпораційних зв'язків двох чи більше організацій. В рамках цієї форми відбувається довготермінова координація економічної діяльності всіх членів для подальшого виконання великомасштабних виробничих проектів, підвищення результатів технологічної кооперації, зменшення тривалих інноваційних процесів та зниження ризикованості й вартості виробництва, покращення умов доступності окремих ринків.

Відмінними рисами функціонування транснаціональних корпорацій є:

- географічна диверсифікація підприємства в глобальному масштабі;
- диверсифікація діяльності та виробництва в різних сферах;
- долучення у світовій спеціалізації та об'єднання підприємства.

Спеціалізація та кооперування поширились на науково-технічні дослідження. Так, американська корпорація «ІВМ» має лабораторії в країнах по цілому світі.

Якщо підприємства однієї ТНК розміщені в різних країнах, то їх спеціалізації та кооперування розвивають внутрішньо корпоративний обмін, що нині становить 1/3 міжнародного торговельного обігу.

Відносно галузі капіталовкладень та науководослідних робіт, то ТНК здійснюють динамічну політику в галузі капіталовкладень та науково-дослідних робіт. Здійснюється контроль над зовнішньою торгівлею, охоплюються до 90% прямих інвестицій з-за кордону. ТНК сьогодні активно проникають у високотехнологічні та наукоємні галузі.

Завдяки масштабній виробничій базі транснаціональні компанії застосовують досить ефективне планування виробництва, що функціонує в рамках материнської фірми та поширюється на дочірні підприємства.

За організаційною структурою транснаціональні корпорації, як правило, є багатосторонніми концернами. Керуюча материнська компанія є оперативним штабом корпорації.

Опираючись на широкомасштабній спеціалізації та кооперуванні, вона здійснює технічну й економічну політику, а також контролює діяльність іноземних компаній та філій.

Останнім часом у структурі ТНК відбуваються вагомі зміни, головні з яких тісно співпрацюють зі втіленням комплексної стратегії.

Дана стратегія створена на глобальному підході, що передбачає оптимізацію результату не для кожної окремої ланки, а для об'єднання в загальному розумінні.

Регіональні системи управління розділяються на три основні види, які можемо розглянути на рис. 1.2.

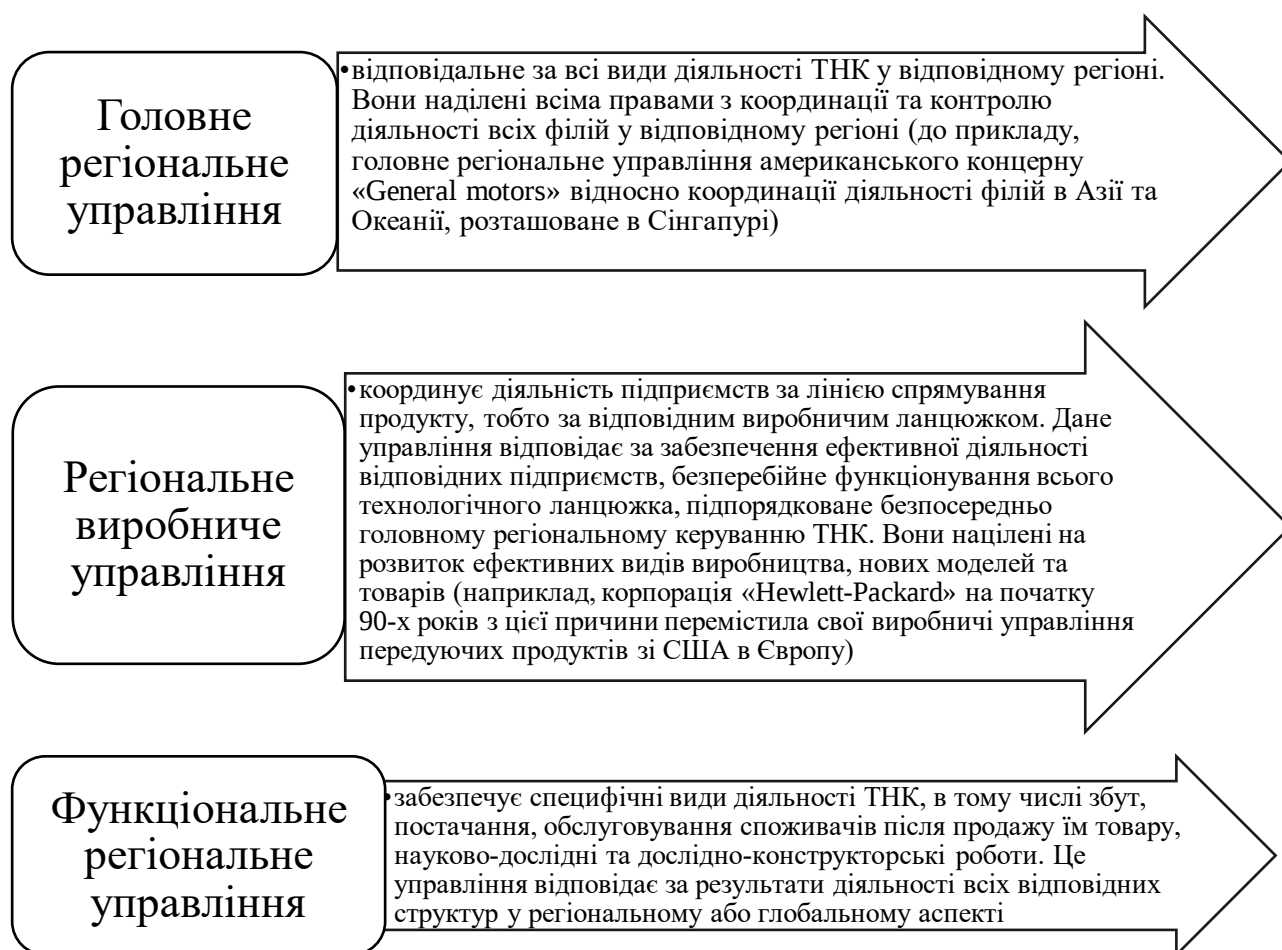

Рис. 1.2. Види регіональних систем управління [5, с. 53]

Організаційна структура транснаціональних корпорацій дає змогу проводити успішну стратегію глобальних операцій, очолювати більшість галузей виробництва, сфер послуг та бути носієм передових технологій.

ТНК характеризуються трьохрівневою структурою, яку можемо розглянути на рис. 1.3.

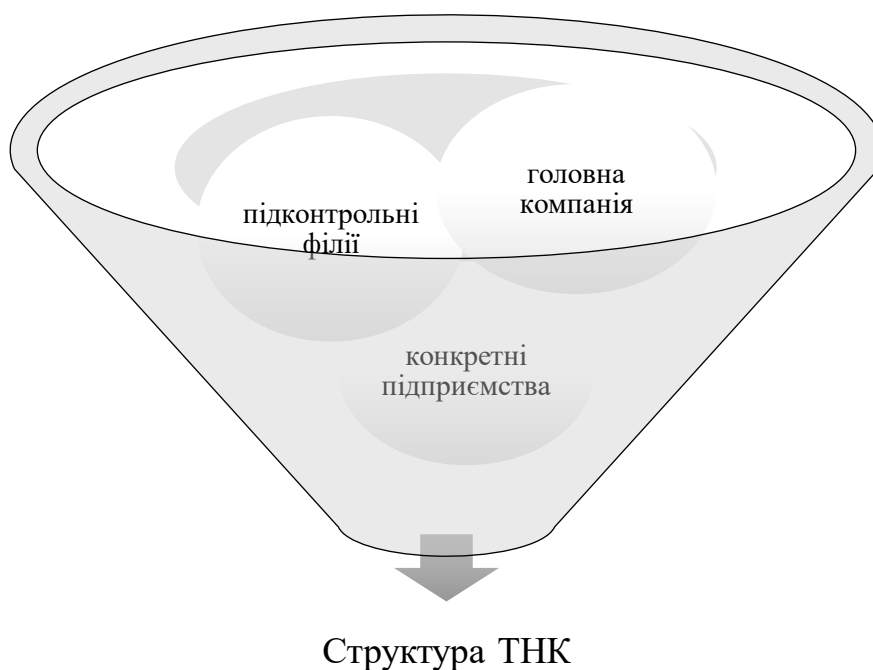

Рис. 1.3. Структура ТНК [5]

Таким чином, розглянувши рисунок 1.3, пропонуємо детальніше розглянути його складові.

Зазвичай головна компанія складається з холдингової та оперативної компаній.

Холдингова компанія – компанія-власниця контрольованого пакета акцій дочірніх товариств ТНК. Оперативна ж компанія здійснює загальностратегічне керівництво, фінансове, бухгалтерське планування, наукові дослідження, розроблення та ведення статистичного врахування.

Підконтрольні підрозділи тісно прив'язані до головної компанії у виробничому та технологічному аспектах:

- філії та відділення без юридичної та фінансової самостійності;
- дочірні акціонерні товариства, які є юридичними особами, які незалежні у дослідницькій та фінансово-господарській діяльності.

Конкретні підприємства – це первинні ланки організаційної структури ТНК, які містять збутову, обслуговуючу, фінансово-кредитну, науково-дослідницьку та виробничу діяльність.

Таким чином, ТНК в усе зростаючому ступені перетворюються на двигуни економічного росту, оскільки вони створюють найкращі умови для розкриття можливостей підприємництва, розвитку передової технології та зростання кваліфікації робочої сили. ТНК виступають одним з найважливіших чинників прискорення розвитку приймаючих держав та регіонів, оновлення інфраструктури, забезпечення зайнятості та вирішення соціальних проблем. Ґрунтом для зміцнення конкурентоспроможності національних економік, підвищення навичок, введення прогресивних технологій є матеріальні та нематеріальні активи транснаціональних корпорацій.

1.2. Особливості функціонування глобальної економіки

Варто зазначити, що за останні два десятиліття обсяг та темпи зростання світових валових інвестицій в основний капітал були вдвічі меншими, ніж прямі іноземні інвестиції.

Мережа філій ТНК по всьому світі розростається досить швидкими темпами, адже станом на 2019-2020 роки близько 80% світових платежів пов'язані з внутрішніми трансакціями транснаціональних корпорацій, платежі яких можемо розглянути на рис. 1.4.

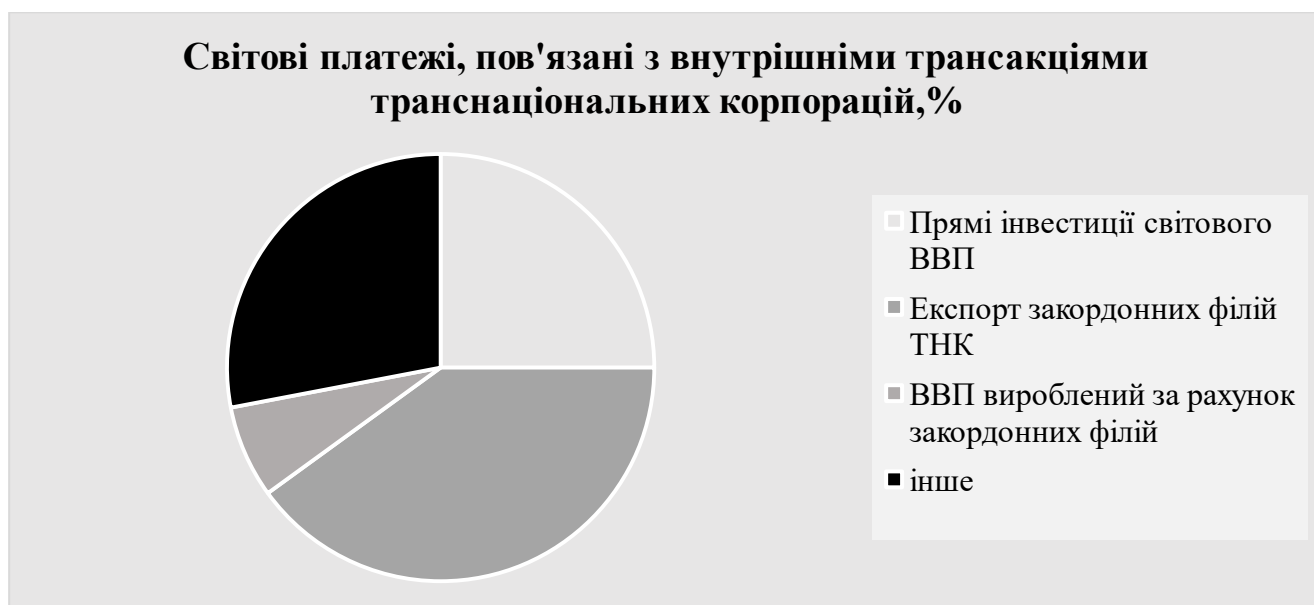

Рис. 1.4. Світові платежі, пов'язані з внутрішніми трансакціями ТНК [6, с. 75]

У відповідності до рис.1.4 можна сказати, що зростання масштабів транснаціоналізації світової економіки свідчить те, що сума внутрішнього та зовнішнього нагромаджених обсягів прямих іноземних інвестицій досягла 1/5 світового ВВП, експорт закордонних філій ТНК становить 1/3 світового експорту, а ВВП, вироблений за рахунок закордонних філій, складає 7% світового ВВП.

Основна маса транснаціональних фірм розташована в країнах з ринковою економікою, але у зв'язку зі збільшенням масштабів поширення ТНК до процесу транснаціоналізації долучаються фірми країн з нижчим рівнем економічного розвитку. Такі країни, як Німеччина, Франція, Японія, США, Велика Британія, є основним місцем розташування більш ніж половини материнських транснаціональних корпорацій. На ці країни припадає також 2/3 сукупного вивозу прямих іноземних інвестицій. На території промислово розвинутих держав розміщено близько 46% усіх філій ТНК, тоді як у країнах, що розвиваються, їх 42% [7, с. 210].

Відповідно до даних ООН нині у світі налічується понад 65 тисяч ТНК, які афілюють понад 850 тисяч закордонних компаній, а загальний штат працівників становить близько 74 млн. осіб.

Про ступінь впливу транснаціональних корпорацій можемо говорити, виходячи з питомої ваги активів, інвестицій, рівня технологічності виробництва. Наприклад, за останні два роки питома вага зарубіжних філій ТНК Німеччини зросла у два рази. ТНК США, Японії розмістили за кордоном 1/3–1/4 своїх активів. Прямі інвестиції як форма вивозу капіталу ТНК перевищує 3 трлн. дол.

Важливу роль ТНК відіграє також у розробленні новітніх технологій та науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Крім того, в процесі становлення та розвитку ТНК неабияку роль відіграла так звана інформаційна революція у формі системи телекомунікацій, що сприяло збільшенню простору для ведення бізнесу на міжнародній арені та посиленню процесів інтернаціоналізації. Ці та глобалізаційні процеси стали можливими через усунення комунікаційних та технологічних перепон [8, с. 265].

Однак сьогодні серед українських компаній важко знайти ТНК, що відповідає критеріям ООН (річний обіг перевищує 1 млрд. дол., наявність філій у 6 країнах, частка зарубіжних активів складає 25–30% у загальній вартості всіх активів компаній, 1/3–1/5 всього обігу компанії становить реалізація за межами країни-резидента).

Отже, транснаціональні корпорації беруть безпосередню участь в перезавантаженні економіки країн-реципієнтів, глобальних процесах поділу світового ринку. Транснаціональний капітал створив нову систему міжнародних відносин, що привела до створення наддержавних інститутів управління. ТНК активно впливають на процеси глобалізації. Експерти ООН у доповіді ЮНКТАД про ТНК дійшли висновку, що транснаціональні корпорації вторгаються у сфери, що завжди вважались галуззю державних інтересів. Водночас йдеться про стрімке прямування до повної інтеграції світової економіки, керівництво над яким здійснюють ТНК.

Діяльність ТНК, безумовно, веде до інтеграції, інтернаціоналізації тільки в тих рамках та межах, які передбачають одержання максимального прибутку.

Переваги, які передбачають іноземні фірми, не вичерпуються кількісними показниками. Функціонування транснаціональних корпорацій змушує адміністрацію місцевих компаній робити значні внески в технологічний процес, що сформувався, виокремлювати значну кількість засобів на підготовку та перекваліфікацію робітників, звертати більше уваги на якість продукції, її споживчі властивості.

Проте необхідно відзначити, що разом з позитивними сторонами функціонування ТНК у системі світового господарства та міжнародних економічних відношень існує їхній негативний вплив на економіку тих країн, де вони функціонують. Так, маніпулюючи політикою трансфертних цін, дочірні компанії ТНК, що діють у різних країнах, уміло обходять національні законодавства, укриваючи прибутки від оподатковування шляхом перекачування їх з однієї країни в іншу, установлення монопольних цін, диктату умов, що ущемляють інтереси країн, що розвиваються [9].

Таким чином, можна переконатись в ефективності та життєвості об'єднання капіталу в межах транснаціональних компаній. Саме це дає нам шанс на прискорення обігу фінансових ресурсів, зменшення затрат за допомогою розвитку всередині самих систем взаємозаліків ТНК, збільшення частини ресурсів не в матеріальній, а в грошовій формі, мобільності рекомбінації, ймовірності затвердження досить важливих угод. Утворення ТНК є необхідним етапом реформи промислової структури.

Проаналізувавши роботу транснаціональних корпорацій в Україні, можемо виділити позитивні й негативні чинники, які значно впливають на економіку країни.

До позитивних належать чинники, які можемо розглянути на рис. 1.5.

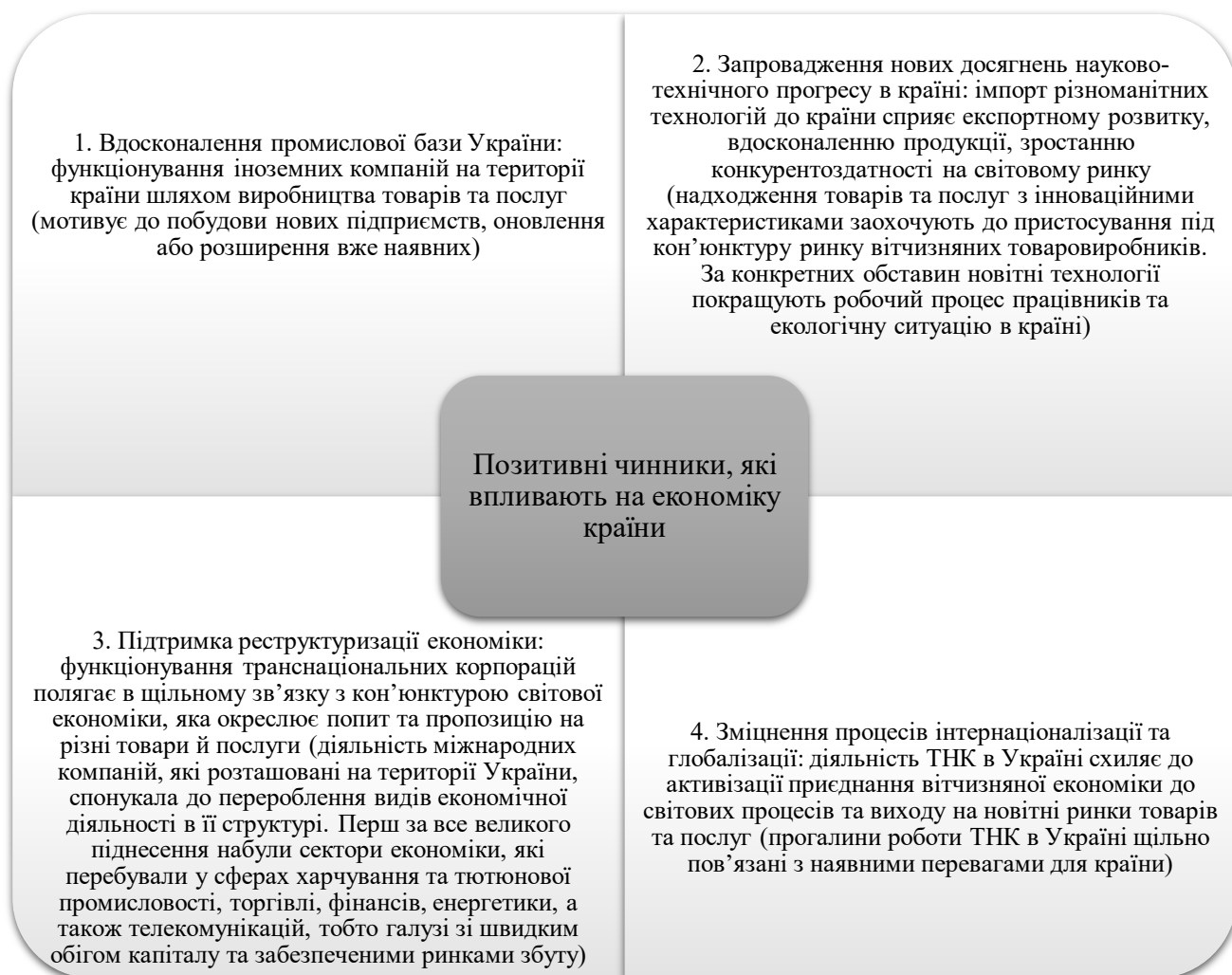

Рис. 1.5. Позитивні чинники, які впливають на економіку країни [9]

До загальних недоліків належать наступні чинники, які можна розглянути на рис. 1.6.

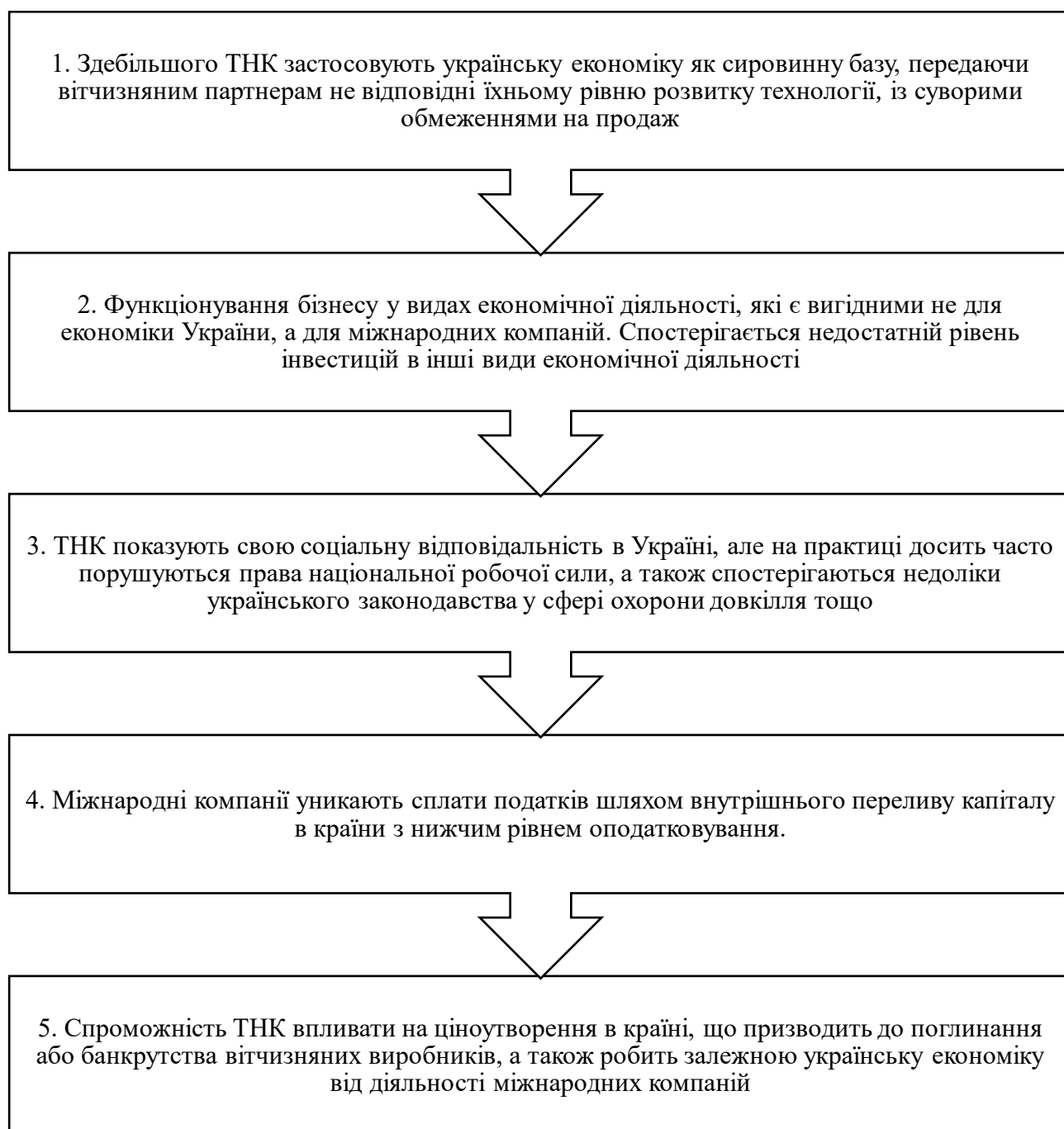

Рис. 1.6. Негативні чинники, які впливають на економіку країни [10]

Залучення транснаціональних корпорацій в Україну та оптимальний розподіл прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності можливі лише за

умови покращення інвестиційного клімату в країні. Вирішення поставленого завдання має включати такі заходи:

1. Подолання бюрократичних бар'єрів та корупції, (що дасть змогу забезпечити чітке правове поле інвестиційної діяльності) – відповідність законодавства України сьгоднішнім нормам світової економіки у сфері інвестицій, зрозумілість законодавства та дотримання його норм сприятимуть покращенню інвестиційного клімату, як наслідок, зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій;

2. Впровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик (зазначені заходи дадуть змогу не тільки залучити додаткові іноземні інвестиції, але й стимулювати іноземні компанії розвивати пріоритетні для української економіки види економічної діяльності) – водночас існує необхідність створення таких умов, які б не обмежували можливості вітчизняних виробників внаслідок отримання певних преференцій іноземними компаніями. Головною метою цих заходів є захист національних підприємств в умовах інтеграції країни до світової економіки;

3. Макроекономічна та політична стабільність (гарантовано впливатиме на імідж України як інвестиційно привабливої країни);

4. Підвищення рівня життя громадян України (приведе до зростання попиту на товари й послуги іноземних компаній та спонукатиме їх до розвитку промислових підприємств на території держави).

На сьогодні у світі разом із залученням іноземних компаній в економіку України існує необхідність створення власних транснаціональних структур. Позитивний досвід з утворення транснаціональних корпорацій в Китаї, Індії, Російській Федерації та інших країнах дає можливість стверджувати, що національний капітал здатний витримувати конкуренцію з міжнародними компаніями, якщо країна створює передумови для побудови потужних фінансово-промислових груп, що подібні до своїх міжнародних конкурентів та здатні здійснювати активну зовнішньоекономічну політику [11].

Державне регулювання діяльності ТНК може визначатися як сукупність правових, економічних та адміністративних методів регулювання, що є системою типових заходів законодавчого та контрольного характеру, яких вживають відповідні державні органи та громадські організації задля регуляції, стабілізації та пристосування діяльності ТНК до постійно змінних економічних умов.

Система державного регулювання ТНК має такі складові, як політична, адміністративна, економічна, інформаційна та соціальна.

Суб'єктом державного регулювання ТНК в Україні є держава через органи законодавчої та виконавчої влади, Верховну Раду України,

Кабінет Міністрів України, зокрема МЗС України, Міністерство фінансів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство юстиції України.

Одним з ключових суб'єктів регулювання діяльності ТНК є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, яке напрацьовує прогнози та програми соціально-економічного розвитку, формує державну інвестиційну, торговельну політику, сприяє іноземному інвестуванню, здійснює тарифне й нетарифне регулювання ЗЕД, здійснює регуляторну діяльність у сфері підприємництва, формує основи контролю та ліцензування господарської діяльності.

Виділяємо такі принципи державного регулювання діяльності ТНК:

Рис. 1.7. Принципи державного регулювання діяльності ТНК [12, с. 120]

Економічні методи регулювання діяльності ТНК впливають на економічні інтереси й держави, й корпорацій для досягнення оптимальних результатів їх функціонування з мінімальними вимогами та матеріальними витратами.

До структури економічних методів регулювання ТНК входить система прийомів та засобів прямої дії на суб'єкти управління шляхом запровадження фінансово-економічних положень та нормативів, що покликані стимулювати розвиток ТНК, а також запровадження державноприватного партнерства, метою яких є створення оптимальних умов, які забезпечують досягнення високих економічних результатів.

На сьогоднішній день, державне регулювання транснаціональних корпорацій є вкрай важливим. Також, важливо розвивати вітчизняні ТНК, а дієве державне регулювання їх діяльності має стати пріоритетним напрямом економіки України, що посилить конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні.

1.3. Вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці

На різних етапах розвитку національних економік процес глобалізації викликає постійні проблеми, загострює питання наявних суперечностей, які нагромаджувались на протязі певного проміжку часу. Активізація цих суперечностей стали причиною виникнення фінансових та економічних криз із різною глибиною загострення проблем.

Економічна криза – це стрімке погіршення соціально-економічного стану країни із скороченням обсягів виробництва, порушенням сталих господарських зв'язків, що викликає появу таких макроекономічних наслідків як безробіття та інфляція. Затяжні кризи приводять до депресивного стану виробничого сектору із перспективою повного зuboжіння громадян країни.

Криза, як явище, має складний філософський та соціально-економічний характер: вона володіє як позитивними, так і негативними наслідками для економіки, дає можливість для роздумів над майбутнім, дає час для роботи над помилками у діях керівництва, розробок майбутніх шляхів розвитку економіки країни. Кризи, які виникали до ХХ ст., охоплювали дві-три країни, а згодом, коли змінювався їх характер прояву, вони почали охоплювати більшу частинку цивілізованого світу [13, с. 140].

За всю історію становлення та розвитку світового індустріального суспільства, відомо багато економічних криз. Вони виникали з різних причин, але проходили майже однаково і їхні наслідки не сильно відрізнялись один від одного.

Перші ознаки фінансової кризи зародились ще з іпотечної кризи США в 2006 році. Вона була пов'язана із причиною неповернених житлових кредитів

ненадійними позичальниками. Але найбільшого міжнародного масштабу криза почала набувати навесні 2007 року. Значні збитки світової банківської системи привели до обвалу фондових ринків світу. Цінні папери за 2007 р. на світовому фінансовому ринку подешевшали на 5 трлн.дол. США. Інвестори, в результаті цього, перемістили свою увагу з фондового на товарний ринок. Це в свою чергу призвело до зменшення темпів зростання світової економіки та збільшення загальносвітової інфляції.

Через неспроможність сплачувати по іпотечним кредитам, банки почали відбирати від боржників їхнє житло, виставляючи їх разом із їхніми сім'ями просто на вулицю. В той же час у 2008 році уряд США виділяє 700 мільярдів доларів США для порятунку найбільших банків країни – винуватців світової фінансової кризи [14, с. 10].

Криза внесла зміни у географічний розподіл ПІІ: за умови збереження тенденції до повільного зростання ПІІ у країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою їх частка у сукупних потоках глобальних ПІІ зросла у 2008 р до 43%. А найбільше зниження інвестиційної активності спостерігалось у розвинутих країнах (близько 30%). Країни, що розвиваються, постраждали менше за розвинуті країни від глобальної фінансової кризи у зв'язку з обмеженою інтеграцією з банківськими системами США та Європи [15, с. 138].

Світову економіку XX-XXI ст. неможливо уявити без діяльності транснаціональних корпорацій. ТНК, можна назвати основними інвесторами глобальної світової економіки. В період кризового становища ТНК шукає можливість подолання кризових явищ понижуючої хвилі за допомогою перевезенню виробничих потужностей у країни-реципієнти, що надавало величезну можливість економії виробничих витрат [16, с. 42].

Вплив транснаціональних корпорацій (ТНК) на глобальні процеси визначається їх масштабом. На відміну від національних компаній приватні ТНК не прив'язані до конкретної країни, навіть якщо історично їх бізнесоперації починалися з території однієї держави. Глобальний масштаб діяльності ТНК

пояснюється тим, що компанії шукають дешеві природні ресурси, дешевих працівників і нові ринки збуту.

Найбільш яскраві приклади втручання ТНК в світову політику відносяться до періоду початку деколонізації. Міжнародні компанії не тільки впливають на рішення урядів, але своїми діями часто формують геополітичну реальність.

З огляду на масштаб діяльності ТНК, їх економічна активність створює реальність, з якою доводиться мати справу політикам. Найяскравіший приклад - світова фінансова криза, до якого багато в чому призвели дії фінансових ТНК. І хоча в 2008-2009 роках уряди виступили в ролі рятувальників компаній, націоналізувавши багато з них (наприклад, інвестбанк Merrill Lynch в США), все одно в руках фінансистів залишаються найпотужніші важелі впливу на світову економіку. Головні з них – ціни на нафту, що формуються трейдерами на біржах, і процентні ставки [17, с. 55].

Транснаціональні корпорації не тільки впливають на світові події, а й беруть на себе функції, які раніше мала тільки національна держава.

Вплив ТНК на міжнародну політику і економіку вже настільки велике, що звичні національні держави стають все менш ефективним інструментом для вирішення виникаючих загроз інтересам бізнесу.

Глобальні тенденції, у сьогоденних умовах, формують перспективи розвитку ТНК (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Перспективи розвитку ТНК [17]

Оцінюючи теоретичні концепції та регуляторну практику розвитку ТНК в глобальній економіці пропонуємо розглянути їх основні напрями на рис. 1.9.

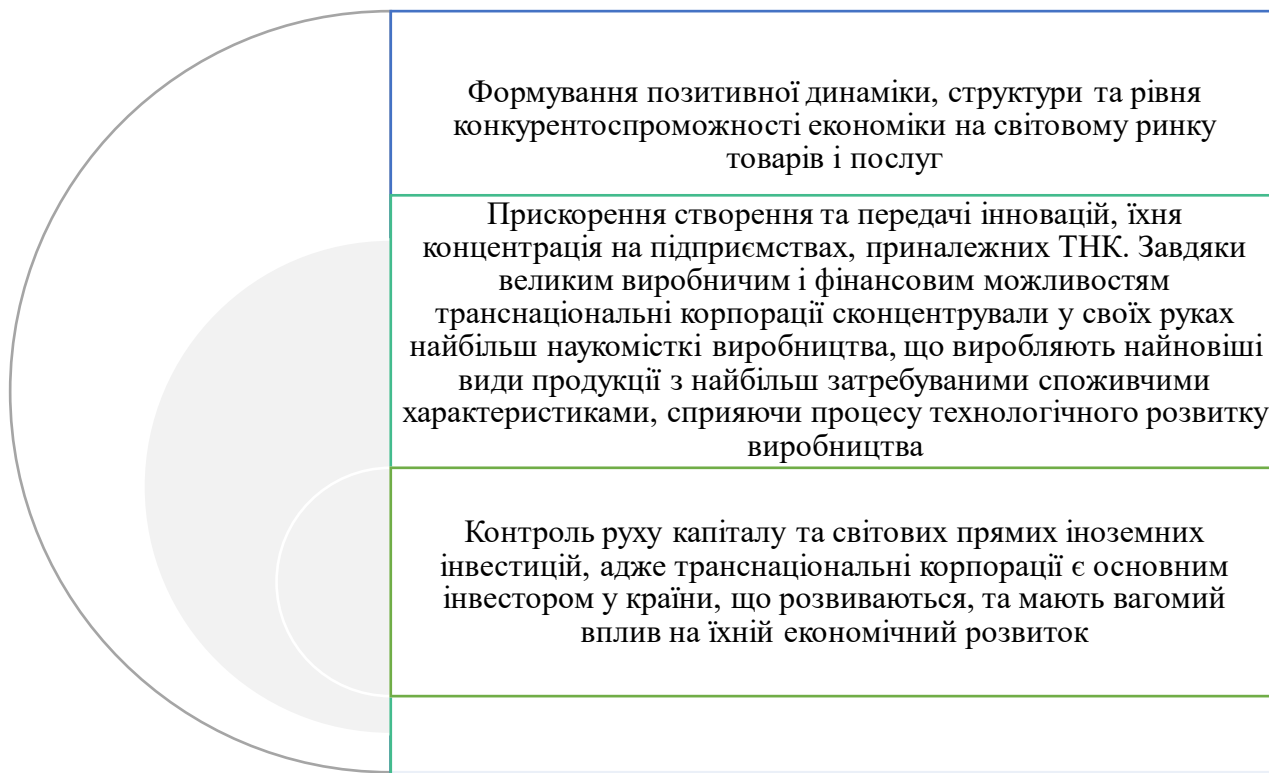

Рис. 1.9. Основні напрями розвитку ТНК

У глобальній економіці ТНК необхідно зосередитися на інтеграційному підході, що, у свою чергу, передбачає оптимізацію діяльності не кожної її окремої ланки, а об'єднання в цілому, це дасть можливість перейти від стадії економічного падіння до зростання [18, с. 39]. При виборі країни транснаціональним корпораціям необхідно оцінити умови реального інвестування за такими основними критеріями:

- характер торговельної політики;
- оцінка місцевого ринку з точки зору його ємності, наявності ресурсів та місце розташування;
- стабільність національної валюти;
- ступінь розвитку інфраструктури;
- організація державного регулювання економіки;

- здешевлення робочої сили та рівня її кваліфікації; політична стабільність;
- нормативно-правові умови здійснення іноземних інвестицій, система оподаткування.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що визначення поняття транснаціональної економіки досить важко визначити, проте існує чимало науковців, які досліджуючи питання ТНК намагались його сформулювати. Тому, пропонуємо розуміти поняття ТНК як один із основних елементів прискорення розвитку приймаючих держав та регіонів, оновлення інфраструктури, забезпечення зайнятості та вирішення соціальних проблем. Саме дане визначення дозволяє зрозуміти, що ТНК слугує для зміцнення конкурентоспроможності національних економік, підвищення навичок, введення прогресивних технологій.

Таким чином, важливу роль ТНК відіграє у розробленні новітніх технологій та науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Визначили, що ТНК базується на основі ряду принципів державного регулювання до яких відносять принцип взаємодії, принцип консолідації, принцип стратегічного розвитку, принцип конкурентних переваг, принцип економічного динамізму. Оскільки, на сьогоднішній день, державне регулювання здійснює суттєвий вплив на діяльність ТНК, його можна вважати одною із основних особливостей існування ТНК.

ТНК здійснює суттєвий вплив на міжнародну економіку, оскільки передбачає оптимізацію економічної діяльності кожної країни та контролює стадії економічного падіння країн до їх зростання.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ТНК В МІЖНАРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Відношення діяльності ТНК до глобальної відповідальності

В даний час ТНК, а також інші підприємства, які здійснюють свою діяльність у міжнародному середовищі, змушені враховувати деякі фактори, що стосуються глобальної діяльності, їх можна розглянути на рис. 2.1.

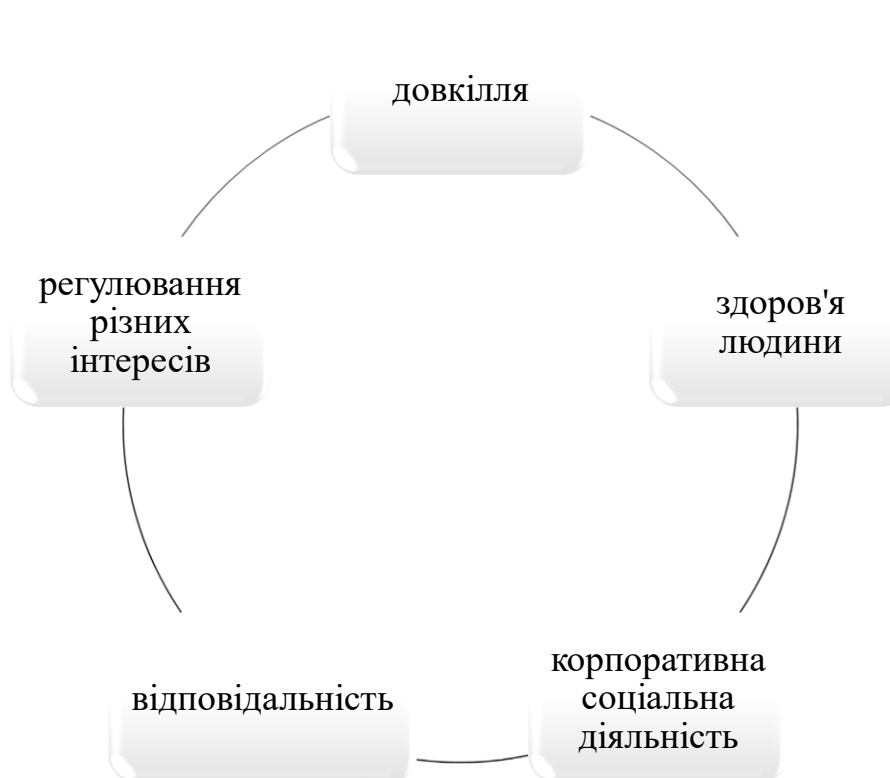

Рис. 2.1. Фактори, що стосуються глобальної діяльності ТНК [19]

Існує думка, що ТНК мають зробити вибір між вищими прибутками чи захистом навколишнього середовища, в даний час виступає проти поглядів багатьох експертів після багаторічного аналізу великих ТНК; вони дійшли висновку, що нульові відходи означають нульовий дефект. Це означає, що компанії, які найменше забруднюють навколишнє середовище, вони пропонують продукцію та послуги найкращої якості.

Відходи або забруднення стають ключовим показником непотрібних витрат та негнучкого управління. Однак багато урядів недостатньо акцентують увагу на запобіганні та вирішенню екологічних проблем.

Так звані екологічно розвинені країни можна класифікувати, наступним чином. Наприклад, скандинавські країни, що покращують екологічне законодавство, постійно розвивають технологічні інновації на благо навколишнього середовища та зменшують екологічні збори для компаній, що найменш забруднюють навколишнє середовище.

Крім того, країни, що розвиваються, і країни третього світу, містять законодавство, яке, як правило, є слабким та недостатньо використовують ТНК. Це призводить до ситуації, коли існує загроза здоров'ю людини як фізична загроза, надзвичайні навантаження та експлуатація, хімічна та бактеріологічна загроза (катастрофи технічного характеру). Дані країни стикаються з ТНК, які прагнуть обійти стандарти охорони здоров'я та здоров'я рослин.

Основна трагедія сучасної економічної глобалізації полягає в тому, що доля планети знаходиться в руках безособової установи, які вмотивовані не турботою про добробут людей, а бажанням збільшити прибуток [19, с. 561].

Безособова форма власності і організація призводить до того, що ця відповідальність занадто скупа і поволі зникає повністю. Приклади фінансових скандалів з ТНК за останні роки показують, що для довгострокового терміну успішний бізнес в міжнародному середовищі світової економіки досить успішний, який сьогодні безпосередньо залежить від того, як оцінюють ТНК в оточенні.

Прикладами співпраці між ТНК та національними державами можуть бути відносини всередині ЄС з точки зору корпоративної соціальної відповідальності [20, с. 171].

Вимоги, які ЄС вимагає від ТНК можна розглянути на рис. 2.2.

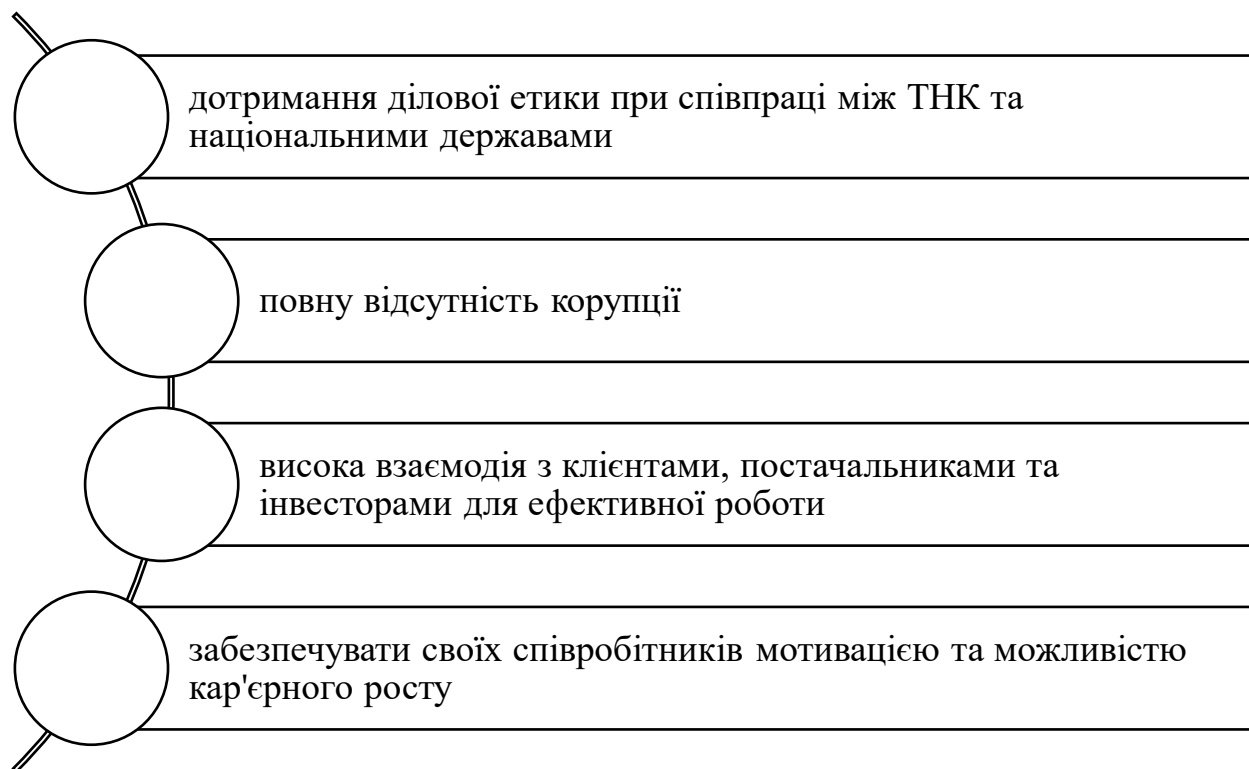

Рис. 2.2. Вимоги ЄС від ТНК [20]

Мета у задоволенні соціальної відповідальності ТНК, полягає у забезпеченні доброї волі, традицій та успіху у веденні бізнесу, сталому зростанні та, зрештою, розвиток людських ресурсів.

Варто зауважити, що інтереси політиків, які керують країною, все більше пов'язані з інтересами тих, хто керує ТНК. З цієї причини були прийняті стандарти, такі як невтручання у державні справи, а також правила, пов'язані з інвестиційною діяльністю.

Перший Міжнародний кодекс поведінки Інвестиції були прийняті Міжнародною торговою палатою в 1972 році. Її метою було встановити керівні принципи та правила, які змушуватимуть ТНК більше сприяти реалізації національних цілей у країнах, де вони експлуатували. Також були окреслені зобов'язання обох сторін [21].

Тому, пропонуємо розглянути обов'язки ТНК у співвідношенні до зобов'язань національних урядів у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Обов'язки ТНК у співвідношенні до зобов'язань національних урядів

Обов'язки ТНК	Зобов'язання національних урядів
поважати закони країни перебування	справедливе і рівне ставлення до ТНК та вітчизняних фірм
оскаржувати врегулювання між ТНК та країною перебування в суді	компенсація у разі націоналізації діяльності ТНК
невтручання у внутрішньополітичні справи	сприяння переказу коштів ТНК
повага національного суверенітету	

Джерело: складено автором

Процес глобалізації однозначно сприяє розмиванню існуючих стереотипів щодо рас та культур. Таким чином, ТНК займуть стратегічне місце у світовій економіці. ТНК можуть багато чого зробити, а національні держави – ні. Однак є лише одна важлива річ, що уряд може зробити, а ТНК не може – взяти на себе: зобов'язання величезних мас людей.

На основі аналізованих ТНК Розробки Руперта [22], забезпечує наступні напрямки, які пропонуємо розглянути на рис. 2.3.

продовження поділу штаб-квартири центрального офісу

подальша передача ключових бізнес-процесів країнам, що розвиваються

більша інтеграція менеджерів різних національностей

збільшення використання НДДКР з інших джерел, крім власних лабораторій корпорації

зусилля з реструктуризації компанії

зусилля з реструктуризації компанії

триваюча тенденція злиття процесів та створення спільних підприємств та стратегічних альянсів

адаптація до нової електронної економіки (Інтернет-економіка)

Рис. 2.3. Напрямки розвитку ТНК [22]

Таким чином, дослідження глобального значення ТНК вказує на ряд закономірностей, що повинні вирішуватись в майбутньому. Оскільки, ТНК має суттєвий вплив на процеси, які відбуваються у цілому світі.

2.2. Вплив прямих іноземних інвестицій на діяльність ТНК

Переважає більшість транснаціональних корпорацій та транснаціональних компаній в основному здійснюють свій міжнародний бізнес шляхом експорту прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до різних країн світу. Здебільшого це відбувається за рахунок інвестицій за кордон. За останні десятиліття ТНК збільшили свій оборот і, таким чином, зросли перетворення на великих та вищих багатонаціональних економічних гігантів.

Законний капітал відіграє каталітичну роль у процесі розвитку. Приплив капіталу представляє, часом, вирішальну різницю між стагнацією та зростанням. У минулому розвиток відбувався в результаті приватних інвестицій. США отримували великі обсяги британського капіталу протягом 18-19 століть; Німеччині, Франції та більшості країн Західної Європи довелося позичати значні суми капіталу, перш ніж вони почали допомагати собі.

У наступні періоди деякі з цих країн здійснювали прямі інвестиції, головним чином в території, які були їх колоніями або залежностями. У післявоєнний період країни, що розвиваються, прагнули розвивати свою економіку, головним чином з метою підвищення рівня життя свого народу. На додаток до інституційних фінансів, потік приватного капіталу допомагав країнам, що розвиваються, у їх планах розвитку. Загалом, найважливішими джерелами іноземного приватного капіталу для менш розвинених країн були США, Великобританія, Західна Німеччина, Франція та Японія. Інші країни, зокрема Нідерланди, Італія та Швейцарія, також надали значні суми приватного капіталу. Це відбулося переважно у формі прямих інвестицій, включаючи реінвестування нерозподіленого прибутку. У цьому контексті слід зазначити, що більшість урядів країн, що розвиваються, заохочують прямі іноземні інвестиції.

Завдяки ряду щедрих стимулів уряди часом перевершували один одного у своїх зусиллях із залучення транснаціональних корпорацій. Мотивація інвестування за кордон відрізняється залежно від потреб економіки та

можливостей, доступних для країни-інвестора та компанії, що інвестує, у будь-який проміжок часу.

На ранніх стадіях це було головним чином для забезпечення поставок основної сировини, таких як нафта та металеві руди, а інвестори займалися добувною та гірничодобувною промисловістю; пізніше вони бажали захопити або брати участь у ринках інших країн та створити обробні галузі. Протягом цього століття вони проникли у сфери послуг, такі як судноплавство, банківська справа, страхування, туризм, забудова земель та інші види діяльності. Ключовим моментом завжди було забезпечення якомога більшої прибутковості та довгострокових вигод для компанії-інвестора та її батьківщини.

У минулому взаємозв'язок між колоніальними державами та їх підвладними територіями був чітким як з точки зору цілей, так і механізмів. Ситуація змінилася, і тепер встановлено нову модель відносин. Більшість країн, що виникають, є незалежними суверенними державами, що мають рівний статус як члени ООН, і їх громадяни розвивають почуття відповідальності та гідності керувати своїми справами в атмосфері свободи та незалежності. Що стосується іноземних приватних інвестицій, нові уряди в країнах, що розвиваються

На сьогодні найпоширенішим поняттям з даного питання є зазвичай «зовнішня торгівля», що означає рух товарів і капіталу всередині всесвітньо організованої компанії. Її метою вважаються вивчення стратегій щодо підвищення прибутковості всього ланцюжка, що складається з різних частин глобальної корпорації.

Фабуш стверджує, що «глобальна компанія» організовує свій бізнес, починаючи з досліджень і розвитку шляхом виробництва та розподілу кінцевих продажів та збуту, як міжнародно-інтегрованих складників. Він черпає матеріали з найдешевших джерел, виготовляє або завершує монтаж на місці з найдешевшої робочої сили та її управлінські та технічні ресурси використовуються максимально економічно. Це дозволяє йому виділятися на ринках окремих країн дуже ефективно. У конкуренції з вітчизняними фірмами дуже часто вони стають

набагато успішнішими, що може призвести до поступового ослаблення та зникнення малих та середніх вітчизняних фірм [23, с. 310].

Це означає, що коли на ринку працює лише одна велика компанія, вона має домінуюче становище. Це часто призводить до монополії та її зловживання. Економіка де переважають іноземні компанії, стає все більше залежною від їх бізнес-стратегій, і тоді дуже важко зберегти загальну політичну та економічну владу (таким чином, суверенітет і незалежність частково ослаблені та ускладнені) [24, с. 257].

Зрештою, це не означає глобалізацію, а просто біполяризацію, так чи інакше поділ світу на багаті та могутні країни з одного боку та бідні та залежні країни – з іншого. Багаті країни, здаються тими, хто є домом для компаній, що розуміються як транснаціональні корпорації, а інвестиції надходять за кордон (батьківські країни).

За допомогою ПП ці країни тягнуть за собою інші країни, і вони все більше зміцнюють свою економічну та політичну силу. Бідні країни знову стануть тими, хто виграє від інвестицій за кордоном, і їх економіка дедалі більше стає залежною від інших країн (країн перебування). З іншого боку, якщо на ринку певної країни є дві або більше однаково потужних компаній, це може мати дуже позитивний ефект.

К. Хавернікова стверджує, що еквівалентна конкуренція створюється за рахунок боротьби, в якій кожна з компаній має рівні умови та можливості, і вони впливають один на одного. Ця умова, мабуть, найкраща, оскільки вона найбільш підходить для клієнта, який має вибір. Тому, акцент слід зробити на антимонопольному законодавстві, де законодавство повинно довести економічну ситуацію до таких умови [25, с. 258].

Страх від великих інвестицій іноземних компаній відображається, зокрема, в малих економіках. Там також часто стурбовані можливим несприятливим довгостроковим впливом ПП на платіжний баланс (відтік прибутку, тощо). Політика іноземних компаній може виявитися несумісною з цілями національної економічної та соціальної діяльності політики щодо національної безпеки. Різні

аспекти впливу прямих іноземних інвестицій та різні національні цілі викликали різні реакції урядів на контроль за ПІІ.

Щодо відтоку капіталу у формі ПІІ, більшість урядів не встановлюють жодних обмежень [26]. Однак, коли мова заходить про потоки капіталу та інвестицій з-за кордону, з'являється широкий спектр підходів: від безперешкодного припливу (за винятком випадків, коли приплив капіталу загрожує національній безпеці) до дуже суворих обмежень.

Таким чином, на основі вищевикладеного пропонуємо розглянути проекти ПІІ за 2016-2019 роки, в яких зарубіжні країни стали для України інвесторами на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Кількість проектів ПІІ основних інвесторів в Україні за 2019 рік [27]

Крім країн, які перелічені на рисунку 2.4, були залучені й інші країни, які стали інвесторами у 151 проекті ПІІ. Таким чином, можна сказати, що досить велика кількість основних інвесторів сприяє створенню робочих місць, що можна побачити на прикладі динаміки 2019 року, оскільки наслідком даних ПІІ стало створення понад 6 999 тисяч робочих місць.

2.3. Аналіз стратегій розвитку ТНК

Характерною ознакою післявоєнного періоду вважається стрімкий розвиток міжнародної торгівлі і розширення потоків капіталів. Виробництво яке бере свій початок з нових технологіях, зіштовхнулось із вузькістю національного ринку в процесі реалізації продукції. Зростання обсягів міжнародної торгівлі відбувається не тільки шляхом розширення експортного виробництва в країні, а й експорту капіталу в інші країни для будівництва підприємств, що створювали ті товари.

На першому етапі еволюції стратегії транснаціоналізації діяльності великих промислових фірм вони в першу чергу, інвестували у сировинні галузі іноземних держав і створювали в них власні збутові та розподільчі підрозділи. Останнє викликалось не тільки тим, що створення власних закордонних збутових та розподільчих підрозділів вимагало значно менше інвестицій, ніж створення за кордоном виробничих підприємств, а й також можливим негативним впливом нових виробничих потужностей на здатність підтримати найефективніший рівень завантаження потужностей на домашніх підприємствах фірми.

Другий етап стратегії транснаціональних корпорацій характеризується посиленням ролі інтеграції зарубіжних збутових і виробничих операцій та зарубіжних виробничих підрозділів транснаціональних корпорацій. В основному на виробництві продукції спеціалізувалися виробничі закордонні відділення, які вироблялись материнськими фірмами на попередніх стадіях виробничого циклу. У різних регіонах світу виробничі філії транснаціональних корпорацій в більшості переорієнтовувались на виробництво продукції, на відміну від виробленої материнською фірмою, а збутові підрозділи орієнтувалися на обслуговування регіональних ринків [28, с. 160].

На сьогодні, даний етап не має жодного значно процесу у світовій економіці, який би відбувався без участі ТНК. Вони приймають участь у політичному процесі та виступають рушійною силою, яка формує не тільки сьогоднішній вигляд світу а й майбутній.

Пропонуємо розглянути на рис. 2.5 основні причини активного розвитку

ТНК.

Рис. 2.5. Основні причини активного розвитку ТНК [28, с. 160]

З 1970 р. кількість ТНК значно збільшилась: на той час було зареєстровано лише 7000 подібних фірм, сьогодні їх число досягло відмітки в 82 000. На сьогоднішній день є чимало популярних фірм, які займають свою нішу серед суспільства. Наприклад, компанія Н&М здійснює виробництво і торгівлю одягом. Крім одягу Н&М пропонує своїм покупцям товари для дому (подушки, текстиль і т. д.). На даний момент у компанії відкрито більше 3000 магазинів по всьому світу, а працюють приблизно 115 тисяч співробітників. І таких компаній, які є популярними по всьому світу є чимало [29].

Звіт компанії про прибутки На розвиток в 2020 році істотно вплинули негативні наслідки пандемії Covid-19. Близько 4000 з 5000 магазинів групи були закриті. Чистий обсяг продажів в 2019/2020 фінансовому році знизився на 20% до 187 031 млн шведських крон (232 755). У місцевій валюті, продажі знизилися на 18%. Валовий прибуток знизився до 93 544 млн шведських крон. (122 453). Це відповідає валовому прибутку в розмірі 50,0 %(52,6 відсотка). Валовий прибуток є результатом безлічі різних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, і в основному залежать від рішень, які h & m group дотримується своєї стратегії, щоб завжди мати кращу пропозицію для клієнтів на кожному окремому ринку - на основі поєднання мода, якість, ціна і екологічність. Для того, щоб владнати ситуацію з наслідками Covid-19, були прийняті спеціальні заходи та реалізовані в усіх сферах бізнесу, включаючи закупку товарів, інвестицій, аренду, фінансування персоналу. Комерційні та адміністративні витрати знизились на 14 відсотків, до 90445 млн шведських крон. В місцевій валюті зниження відбулось на 13 відсотків. Державна підтримка, зв'язана з пандемією, зменшила витрати на 2 мільярда шведських крон, що можна назвати негативним впливом пандемії на продажі. Прибуток після врахування фінансових статей становила 2 052 млн шведських крон. [48]

Звіт за перший квартал 2021 року (1 грудня- 28 лютого)

Чистий збут групи H&M за перший квартал склав 40 060 млн. шведських крон.

Чистий продаж зменшився на 21%, результатом чого була друга хвиля пандемії. Тимчасово було закрито близько 1800 магазинів, тобто близько 36 відсотків загальної кількості магазинів групи. Проте інтернет продажі були стрімкими. Валовий прибуток склав 19 057 млн. шведських крон. Що відповідає валовій рентабельності в 47,6 відсотка. Прибуток за фінансовими статтями склав 1389 млн. Шведських крон. Прибуток групи після оподаткування склав -1 070 млн шведських крон. Грошовий потік від операційної діяльності склав 5936 млн шведських крон.

За період з 1 по 28 березня 2021 року продажі зросли на 55 відсотків у місцевій валюті порівняно з аналогічним періодом 2020 року. Програма лояльності клієнтів

Н & М зараз налічує понад 120 мільйонів учасників на 26 ринках. Чистий продаж групи Н&М зменшився на 21 відсоток у місцевих валютах у першому кварталі 2021 року. У перерахунку на шведські крон чисті продажі групи склали 40 060 млн. Шведських крон. Інтернет-продажі групи Н&М продовжували активно розвиватися, тоді як продажі в магазинах зменшились. Інтернет-продажі зросли на 57 відсотків у місцевому масштабі валют у першому кварталі. У перерахунку на шведські крони приріст становив 48 відсотків.

Розвиток продажів Н&М у другому кварталі та на початку червня 2021 року

У другому кварталі 2021 року, тобто в період з 1 березня 2021 року по 31 травня 2021 року, чисті продажі групи Н&М зросли на 75 відсотків у місцевих валютах порівняно з відповідним періодом минулого року. На розвиток продажів постійно впливала тривала пандемія. На початку другого кварталу близько 1300 магазини були тимчасово закриті. У відкритих магазинах діяли обмеження: години роботи, кількість клієнтів. В деяких найбільших магазинах, таких як Франція та Німеччина, магазини були закриті постійно майже протягом усього кварталу, як наслідок розширених обмежень. Наприкінці кварталу найбільше на ринках групи Н&М все ще існували обмеження, що призвели до зменшення кількості відвідувачів, і близько 140 магазинів у всьому світі залишились тимчасово закриті. Продажі за період з 1 по 13 червня 2021 р. Зросли на 35 відсотків у місцевих валютах порівняно з аналогічним періодом у 2020 р на 2 відсотки порівняно з аналогічним періодом 2019 року. Більшість ринків групи Н&М все ще підпадають під обмеження 13 червня близько 180 магазинів були тимчасово закриті; наприклад, усі 50 магазинів в Малайзії мали закритись місяць. [49]

Проведені дослідження свідчать, що понад 80% материнських компаній і близько 33% афілійованих знаходяться на території промислово розвинених держав, у країнах, що розвиваються, – відповідно 19,5% і майже 50%, у колишніх соціалістичних державах – приблизно 0,5% і 17% [30, с. 570].

З 500 найпотужніших міжнародних компаній 85 контролюють 75% всіх закордонних інвестицій. ТНК функціонують не у всіх галузях економіки. Ці ТНК

реалізуються у сферах фармацевтики, видобутку нафти і газу, виробництва автомобілів, харчової продукції, банківсько-фінансовій сфері, програмного забезпечення, сфері роздрібної торгівлі та у високо-технологічному виробництві.

Рис. 2.6. Динаміка кількісних показників ТНК за виробничою спеціалізацією та країнами походження в 2020 році

Джерело: Укладено автором за даними [31]

Проаналізувавши рис. 2.6, варто зауважити, що найбільшу кількість ТНК займає банківсько-фінансова сфера діяльності. Всього найбільших ТНК по сферах діяльності станом на 2020 рік є 206. Досить цікавим фактом є те, що кожна сфера діяльності має свої країни засновники, завдяки яким зараз успішно здійснюють свою діяльність.

Так, видобуток нафти газу – США, Китай, Росія;

Банківсько-фінансова сфера – США, Китай, Австралія;

Виробництво харчової продукції – Великобританія, Швейцарія;

Програмне забезпечення – Німеччина, Франція, Нідерланди;

Високо-технологічне виробництво – США, Японія, Тайвань;

Виробництво автомобілів – Німеччина, Франція, Японія;

Фармацевтичне виробництво – Швейцарія, Данія, Франція;

Сфера роздрібної торгівлі – США, Іспанія, Мексика.

Таким чином, дослідивши дані показники, пропонуємо розглянути динаміку кількості ТНК у складі виробничої спеціалізації за 2012 – 2020 роки на рис. 2.7.

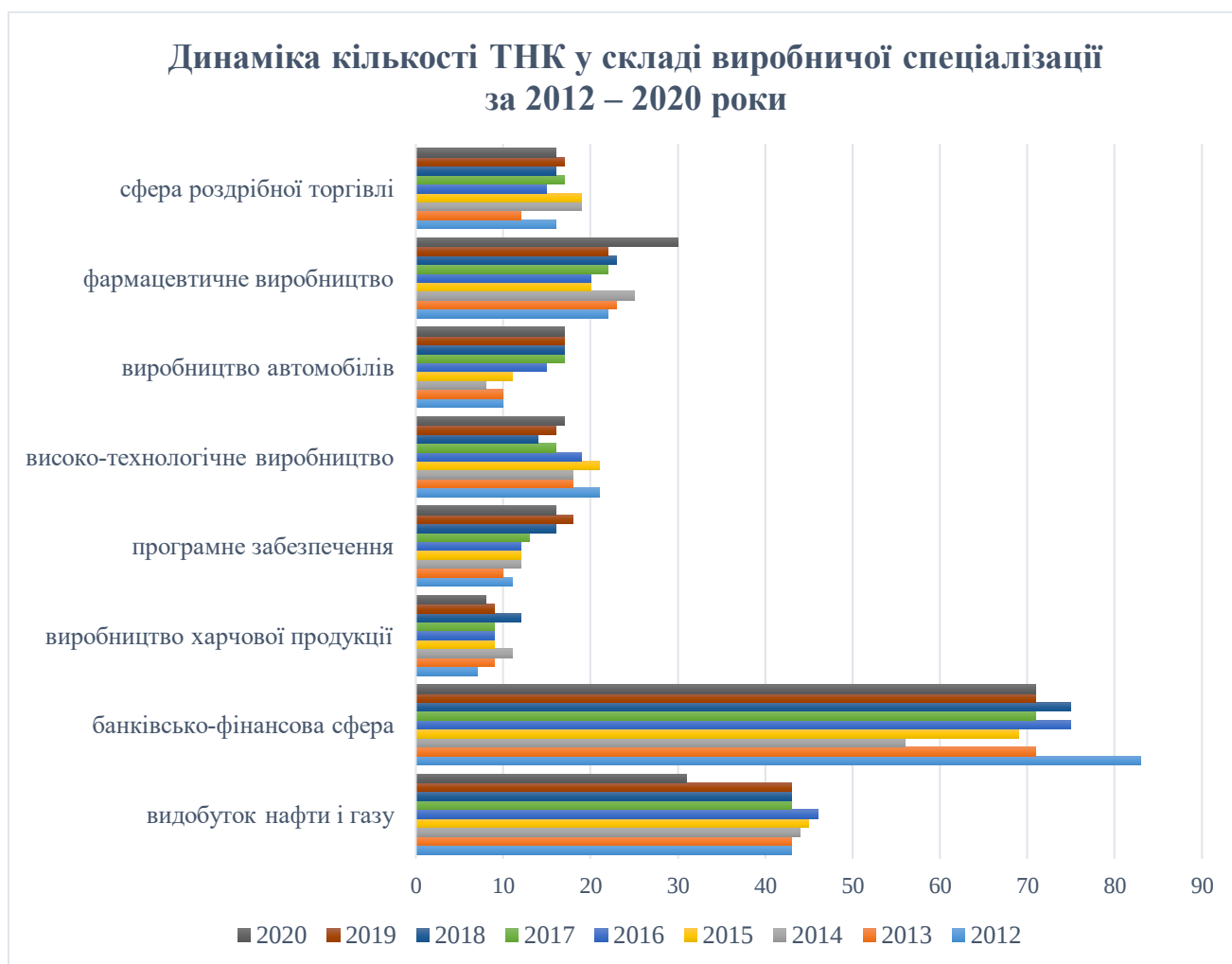

Рис. 2.7. Динаміка кількості ТНК у складі виробничої спеціалізації за 2012 – 2020 роки

Джерело: Укладено автором за даними [31]

Проаналізувавши рис. 2.7 можна розглянути динаміку загальної кількості ТНК за кожен рік починаючи з 2012 по 2020 роки. Тому, пропонуємо розглянути рис. 2.8.

Рис. 2.8. Динаміка загальної кількості ТНК за кожен рік (2012-2020 роки)

Джерело: Укладено автором за даними [32]

Отже, виконавши аналіз поділу ТНК щодо виробничої спеціалізації до найбільших галузевих груп ТНК належать групи в банківсько-фінансовому секторі та видобутку нафти і газу, перші позиції належать країнам Китаю, Росії і США, а також у сфері фармацевтичного виробництва – провідними країнами виступають Франція, Данія та Швейцарія.

Враховуючи всевищесказане можна стверджувати, що на сьогоднішній день обсяги операцій на міжнародних інвестиційних ринках на декілька значень зменшили обсяги товарно-збутової діяльності, але ця позиція в інвестиційній сфері є пріоритетною для конкурентоспроможного корпоративного розвитку.

Насиченість капіталу ТНК у сфері виробництва можна підтвердити наступними даними: в топ-10 найбільших компаній 2020 р. увійшли одна роздрібна торгівля – Walmart, п'ять нафтопереробних компаній – Royal Dutch Shell, Exxon Mobil, Sinopec Group, China National Petroleum, Exxon Mobil, BP та дві автомобільних компанії – Volkswagen і Toyota Motor (табл. 2.4).

В цих 500 найбільших компаній ТНК зайнято понад 65 млн. осіб по всьому світу. До цих компаній приходять в 2020 р. 31,2 трлн. дол. США валових доходів

та 1,7 трлн. дол. США чистого прибутку.

Walmart виступає лідером Fortune Global 500 у 2019-2020 рр. у сфері роздрібної торгівлі, її річний оборот перевищує 486,5 млрд. дол. США, а 2,2 млн. осіб зайнято по всьому світу (табл. 2.2).

Компанії, які займаються високотехнологічним виробництвом та електронікою, не увійшли в топ-10. Так, компанія Apple зі своїм доходом у розмірі 182975 млн. дол. США займає 15 позицію рейтингу, а компанія Samsung Electronics з доходом 195845 млн. дол. США займає тільки 13 позицію.

Таблиця 2.2

Топ – 10 найбільших компаній світу Fortune Global 500 за 2020 р.

№	Назва ТНК і сфера діяльності	Кількість співробітників, тис. осіб	Активи, млн.дол	Чистий прибуток, млн.дол	Річна виручка, млн.дол.
1	Walmart роздрібна торгівля	220	203706	16363	485651
2	Sinorec Group нафтопереробка	897,5	359182	5177	446811
3	Royal Dutch Shell нафтопереробка	94	353116	14874	431344
4	China National Petroleum нафтопереробка	1636,5	634811	16359	428620
5	Exxon Mobil нафтопереробка	83,7	349463	32520	382597
6	BP нафтопереробка	8 4 , 5	244305	3780	358678
7	State Grid комунальні послуги	921,9	466298	9796	339426
8	Volkswagen автомобілі та запчастини	592,6	424935	14571	268566
9	Toyota Motor автомобілі та запчастини	344,1	398047	19766	247702
10	Glencore добування корисних копалин та сировини нафти	106,8	152205	2308	221073

Джерело: складено автором за даними [33]

Можна сказати, що на сьогоднішньому етапі розвитку відбувається все більше зміцнення економічних позицій ТНК, як суб'єктів світової економіки щодо

держав. Процеси транснаціоналізації мають мінливий характер до тенденцій розвитку:

1. надвеликі компанії стають найосновнішими гравцями в економіці світовій;
2. значна концентрація капіталу, яка дає змогу ТНК зменшувати витрати виробництва;
3. в результаті інтернаціоналізації економіки відбувається утворення і зростання ТНК.

2.4. ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі

Різке збільшення потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а також зростаюча потужність корпорацій, можна побачити на їхній ринковій владі, або глобальній стратегії, що викликають законні занепокоєння, оскільки багато країн експлуатуються ТНК.

Справа в тому, що за останні два десятиліття 20 століття відбулось величезне розширення корпоративної влади у світі. За словами Іванової, Кордоса та Хабаніка, ця причина викликана низкою факторів, які можна розглянути на рис. 2.9.

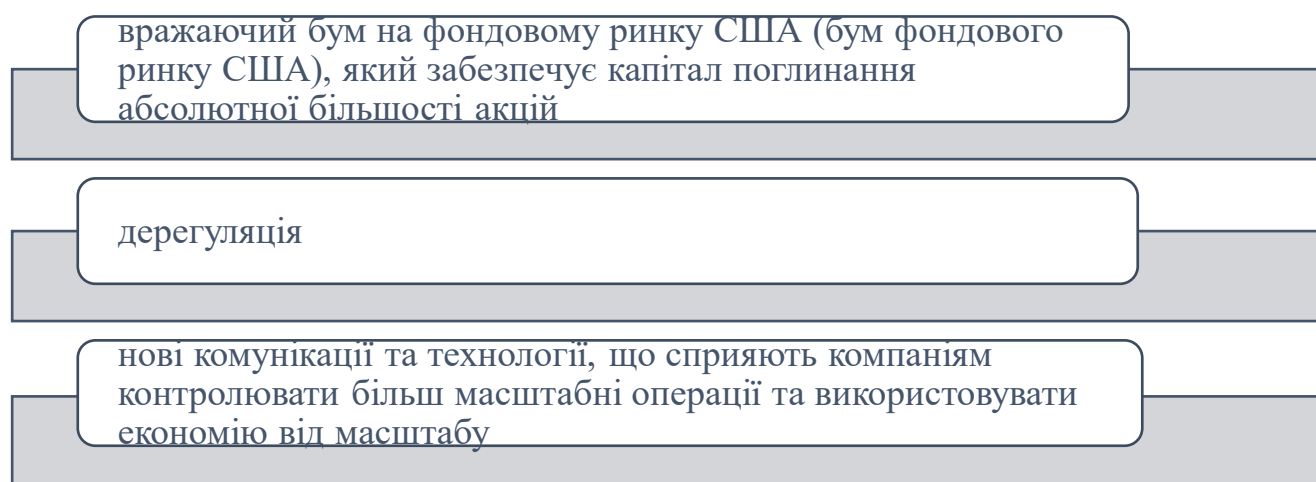

Рис. 2.9. Фактори розширення корпоративної влади [34, с. 39]

Підтримання міцної нормативної бази також заохочується компаніями різних країн, в плані інвестицій та конкуренції на місцевому ринку з питань на потенційні небезпеки корпоративної влади.

Однак, незважаючи на ці та інші запобіжні заходи, концепція глобальної економіка з величезною кількістю потужних ТНК є досить небезпечним варіантом для компаній та урядів малих і бідних країн, ніж багатих та великих.

Основною метою корпорацій є, звичайно, отримання прибутку, а досягнення його за мінімальних витрат – вони інвестують там, де є дешева робоча сила і немає необхідності відповідати високим екологічним стандартам. Для бідних країн ПП часто є єдиним способом створення нових робочих місць.

М. Пенг [35] стверджує, що з точки зору глобальної експозиції ТНК в міжнародному середовищі вони можуть мати такі негативні наслідки для світової економіки, їх можна розглянути на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Негативні наслідки для світової економіки [35]

а) Занепад ринку. Через свій розмір транснаціональні компанії можуть мати значний вплив на державну політику, особливо через загрозу зниження ринку.

Наприклад, намагаючись зменшити витрати на охорону здоров'я та пов'язані з цим витрати, деякі країни намагалися змусити фармацевтичні компанії ліцензувати свої патенти місцевим конкурентам на дуже низький рівень та, таким чином, впливати на штучне зниження цін [36, с. 74].

Коли ТНК зіткнулись з такою вимогою, транснаціональні фармацевтичні компанії просто вийшли з ринку, в результаті це спричинило обмежену доступність сучасних ліків. У цих випадках уряди змушені відступити від своїх вимог.

Подібні корпоративні та державні суперечки сталися, коли уряд намагався змусити компанії розкрити свою корпоративну власність (інтелектуальну власність), щоб отримати технологію для місцевих підприємців [37]. Коли компанії постають перед вибором втратити суть конкурентних та технологічних переваг, вони самі вирішують, залишатися чи виходити з ринку приймаючої країни. «Загроза виходу» часто змушує уряд змінювати свою політику. Країни, які є найбільш успішними в таких видах суперечок транснаціональні компанії – це, як правило, великі країни, такі як Індія та Бразилія, які мають потенціал для зростання, де відбувається ринкова конкуренція.

б) Лобіювання. Багатонаціональне корпоративне лобіювання спрямоване на низку ділових підприємств із тарифних структур до екологічних норм. Не існує стандартизованої багатонаціональної точки зору щодо жодного із цих спірних питань. Компанії, які інвестують значні кошти в механізми контролю забруднення, можуть поєднувати дуже жорсткі екологічні стандарти у спробі змусити неідентичну конкуренцію і, таким чином, підштовхнути її до більш слабкої позиції [38, с. 1036]. Для кожного тарифного розряду, де одна транснаціональна компанія хоче зменшити плату, існує інша транснаціональна компанія, яка хоче збільшити плату.

Навіть в межах автомобільної промисловості США частина компаній-імпортерів компоненти схильні до жорсткіших обмежень на імпорт, тоді як інша частина компаній надає перевагу обмеженням на імпорт до мінімуму [39, с. 18].

в) Урядові сили. Як ТНК намагаються мати сильний вплив на уряд, так і уряд намагається мати найбільший контроль над ТНК. Загроза націоналізації (змушення компанії продати свої місцеві активи (урядові чи іншим місцевим зацікавленим сторонам нації) або зміни в місцевому законодавстві та нормативних актах про підприємництво можуть обмежити багатонаціональну силу.

г) Тенденції. В даний час дуже гостра конкурентна боротьба змушує компанії знаходити нові шляхи досягнення успіху конкуренції. Ми можемо бачити різні способи дій та реакції учасників ринку. Нестабільність ринку призводить до взаємної співпраці між компаніями з метою спільного використання пропонувані можливостей.

Більшість міжнародного руху Північної Америки, Азії та Європи формують стратегічні союзи. Лідерами зокрема є: США, Японія, Великобританія, Канада та Німеччина [40, с. 23]. Виробничі союзи характеризуються в основному для азіатських країн, оскільки Азія за останні роки стала глобальним виробничим центром.

Маркетинг союзів з досліджень і розробок представлені переважно в Північній Америці, що відображає розмір регіональних ринків та їх широку технологічну та дослідницьку базу. Ці союзи засновані спеціально для цілей виходу на ринок і важливим мотивом для них є передача технологій. Європа має найкращі торгові структури між такими видами стратегічних альянсів.

Висновки до розділу 2

Розглядаючи відповідальність ТНК в умовах глобалізації дослідили, що існує чимало проблем, які потребують уваги щодо їх вирішення. Сюди можна віднести основні фактори, згідно яких, власне, і формується відповідальність. До таких факторів відносять довкілля, здоров'я людини, корпоративну соціальну діяльність, регулювання різних інтересів та відповідальність.

Аспекти прямих іноземних інвестицій окремо досліджуються в даній роботі, оскільки вони мають прямий вплив на те, щоб ТНК стали глобальними та

конкурентоспроможними, та в подальшому могли активно функціонувати та розвиватись. Це можна пояснити тим, що переважна більшість транснаціональних корпорацій та транснаціональних компаній в основному здійснюють свій міжнародний бізнес шляхом експорту прямих іноземних інвестицій до різних країн світу.

Стратегії ТНК проявляються обширністю даного поняття. Саме тому, дослідили основні їх види та процеси транснаціоналізації, які мають досить мінливий характер до тенденцій розвитку. Сюди відносять такі особливості як те, що надвеликі компанії стають найосновнішими гравцями в економіці світової; значна концентрація капіталу, яка дає змогу ТНК зменшувати витрати виробництва та в результаті інтернаціоналізації економіки відбувається утворення і зростання ТНК.

Варто також наголосити на значенні міжнародного економічного середовища для глобальних ризиків ТНК, а саме прослідковується зростаюча потужність корпорацій, яку можна побачити на їхній ринковій владі, або глобальній стратегії, що викликають законні занепокоєння, оскільки багато країн експлуатуються ТНК.

РОЗДІЛ 3

ТНК В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені

Варто звернути увагу, що на сьогоднішній день різке збільшення потоків прямих іноземних інвестицій, а також зростаюча потужність корпорацій дає можливість побачити їх діяльність на ринковій владі, або їх глобальні стратегії, які викликають законне занепокоєння багатьох країн, що експлуатуються ТНК.

За останні два десятиліття ХХ століття відбулось величезне розширення корпоративної влади у світі. Такі проблеми як поглинання абсолютної більшості акцій, дерегуляція, нові комунікації та технології, що сприяють компаніям контролювати більш масштабні операції та використовувати економію від масштабу, повинні врегульовуватись швидко та якісно [41, с. 156].

Саме тому, закріплення та врегулювання нормативної бази має вкрай важливе значення. Крім того, заохочення компаній різних країн до інвестицій та конкуренції на місцевому ринку стараються відповідати на потенційні небезпеки корпоративної влади.

Попри наведені вище та інші запобіжні заходи, мета глобальної економіки з величезною кількістю потужних ТНК варто вважати досить небезпечним варіантом для компаній та урядів малих та бідних країн.

Відповідно до цього, пропонуємо розглянути недоліки діяльності ТНК на рис. 3.1.

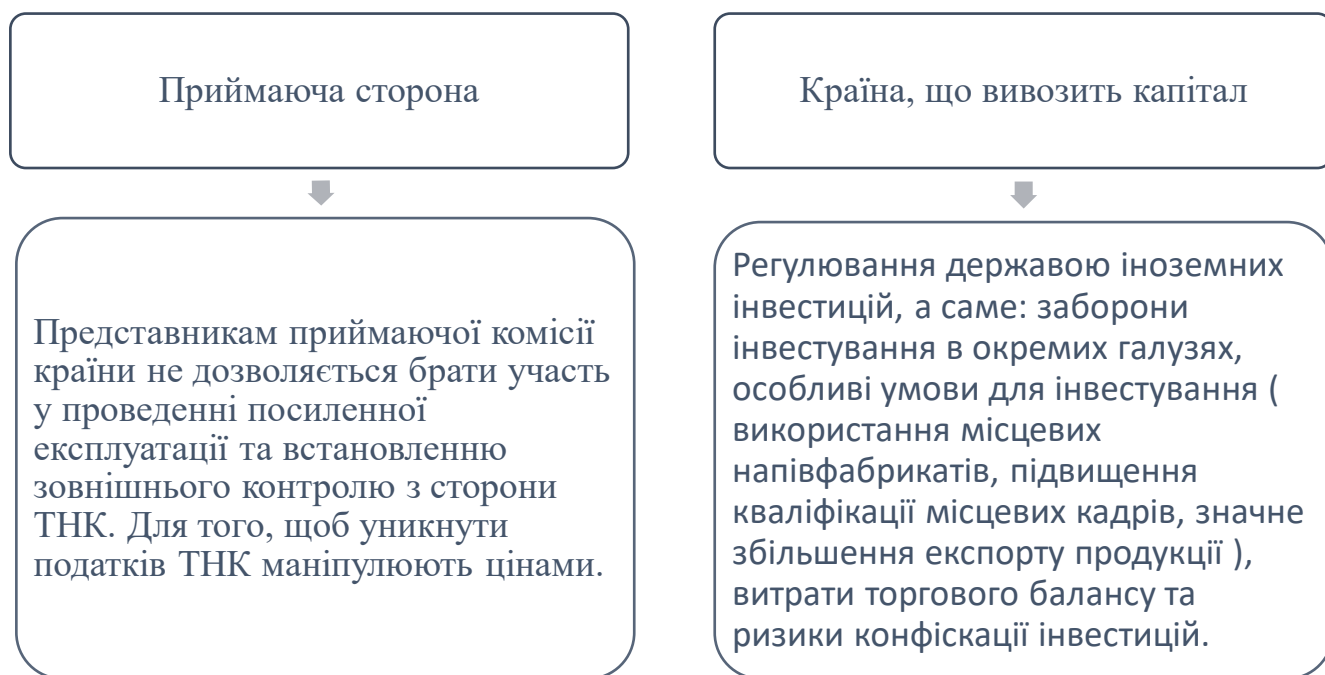

Рис. 3.1. Недоліки діяльності ТНК для приймаючих країн та країн, що вивозять капітал [46, с. 78]

Варто додати, що транснаціональні корпорації в нелегких умовах мають що суттєві фінансові збереження. Відповідно до цього, пропонуємо розглянути рис. 3.2 та проаналізувати їх дії при цьому.

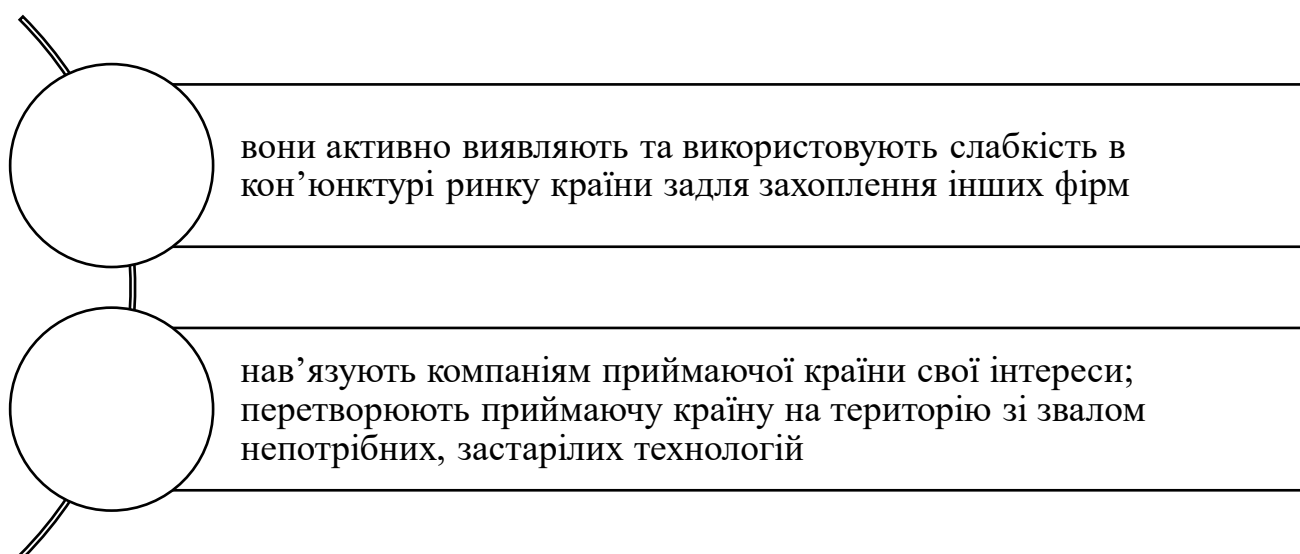

Рис. 3.2. Дії ТНК при змінах фінансових ресурсів [46, с. 78]

Крім того, до недоліків ТНК, варто віднести такі чинники, які пропонуємо розглянути на рис. 3.3.

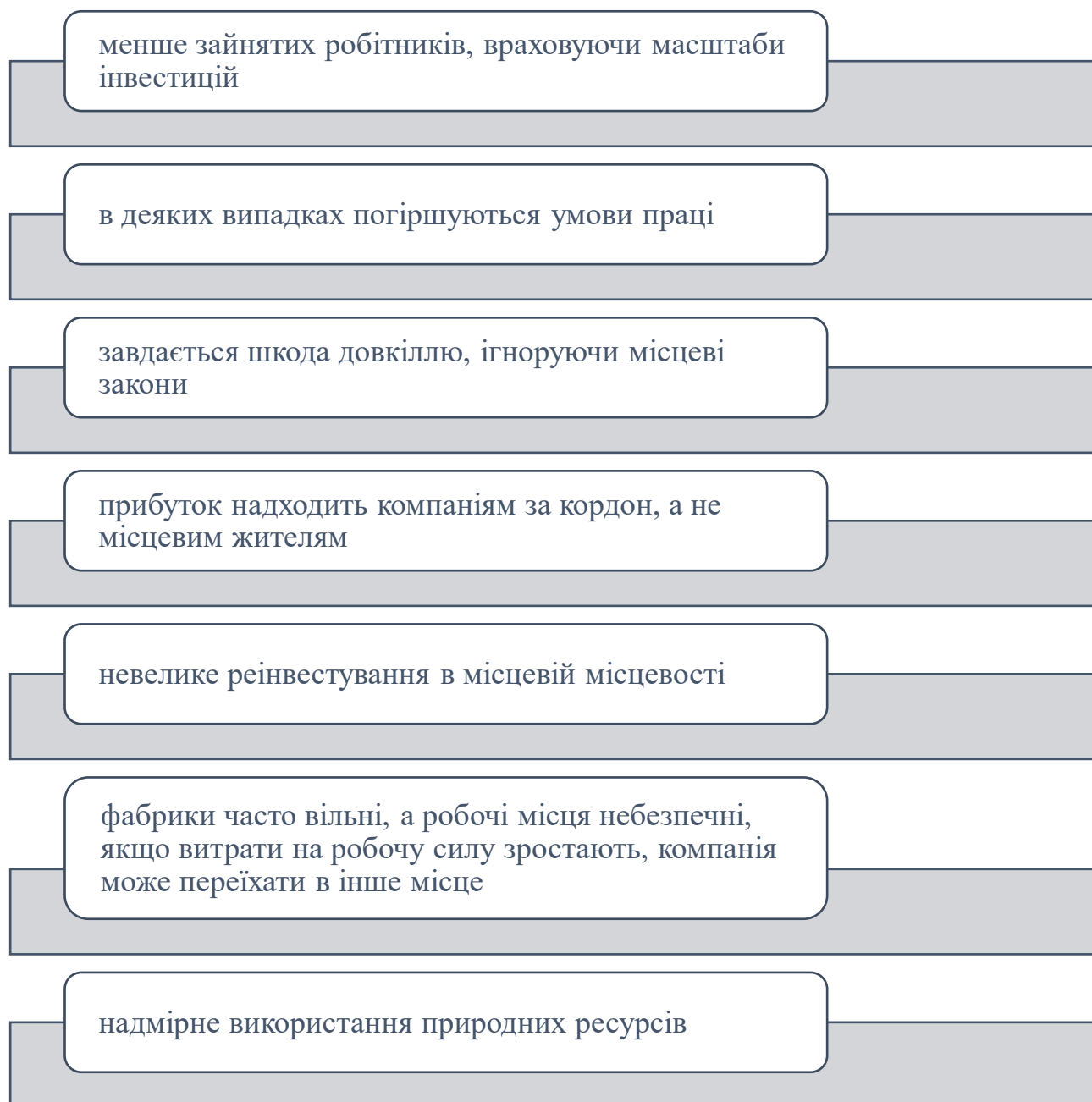

Рис. 3.3. Недоліки ТНК (розроблено автором)

Ці фактори мають вкрай суттєве значення, оскільки здійснюють негативний вплив як на економіку міжнародної арени, так і на глобальні процеси, які відбуваються у світі.

У відповідності до цього, пропонуємо розглянути загальні недоліки ТНК, які напряму пов'язані із Україною, які показані на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Загальні недоліки ТНК, які напряму пов'язані із Україною [42]

Таким чином, виходячи із вищевикладеного можна підсумувати, що утворення ТНК вважається відображенням ефективної потреби у розподілі капіталу в умовах економіки, що інтернаціоналізується.

Незважаючи на те, що ТНК існували й раніше, проте, їхній пік розпочався в епоху глобалізації. Сюди відносять ряд компаній різного розміру, хоча основні представники ТНК діють у багатьох країнах.

Поряд з ТНК діють вже згадані стратегічні альянси, які іноді можуть бути створені всередині ТНК, але вони часто виникають в національній економіці серед менших фірми.

Взагалі, транснаціональні корпорації є однією з рушійних сил міжнародного виробництва. Інтернаціоналізація, лібералізація міжнародної торгівлі і, зрештою, глобалізація світової економіки, завдяки розвитку науково-технічної революції ТНК стають одними з найважливіших і найбільш важливих домінуючих явищ відповідно до суб'єктів сучасної міжнародної економіки бурхливих процесів.

З точки зору оцінки стратегічних альянсів (тобто компаній, що співпрацюють), глобалізація часом пов'язана лише для певних секторів або країн. В інших сферах вона залишається лише на ранніх стадіях розвитку. Розвиваючи їх структури та стратегії, великі корпорації не повинні зазнати впливу глобалізації, але, як правило, формуються побутове середовище.

Чимало проблем, пов'язаних з глобалізацією, пов'язані з послаблення позицій національних держав та зростання статусу транснаціональних корпорацій. Хоча ці стратегії діяльності ТНК визначаються інституційною структурою, яка існує в їхній рідній країні або в країні, де вони мають ключову присутність, тоді тези про послаблення позицій національних держав, очевидно, недостатньо обґрунтовані.

Варто додати, що глобалізація, не є універсальністю цінностей чи іншими аспектами соціального життя, навіть якщо це може бути доведено в певних сегментах.

Сам факт, що не існує універсальності, підтверджується, коли розпочинається аналіз даної області більш детально. Моделі регулювання ринку капіталу, типи корпоративної організації, економічні ідеології в рамках політичної економії, погляди на здійснення економічних реформ та стратегії ТНК у різних частинах світу просто підтверджують це факт.

3.2. Ризики у діяльності ТНК та шляхи їх вирішення

Необхідно зауважити, що при аналізі ризиків, які виникають при діяльності ТНК варто звернути увагу на те, що їх розрізняють за ризиками для країн базування ТНК та ризиками для приймаючої сторони ТНК. Тому, пропонуємо розглянути їх детальніше на рис. 3.5.

Для країни базування	Суперечності між інтернаціональним глобальним характером операцій ТНК і територіально обмеженою компетенцією держави
	Заборона інвестування в окремі галузі як результат державного регулювання у сфері іноземного інвестування
	Особливості умов інвестування (використання національних напівфабрикатів, навчання кадрів за своєю програмою, розширення експорту та виведення всієї продукції за кордон)
	Наявність ризику конфіскації інвестицій
	Корпоративна ідеологія ТНК (власні спецслужби і достатня кількість зброї)
Для приймаючої країни	Корпоративна ідеологія ТНК (власні спецслужби і достатня кількість зброї)
	Маніпулювання цінами (з боку ТНК) з метою уникнення податків
	Розташування екологічно небезпечних виробництв та підприємств із застарілою технікою на території приймаючої країни
	Нестійкість інвестиційного процесу
	Зовнішній контроль з боку ТНК
	Тиск на органи влади з метою лобіювання своїх інтересів
	Під час кризи капітали ТНК концентруються в країні базування, щоби стабілізувати внутрішню ситуацію
	Виснаження природних ресурсів приймаючих країн

Рис. 3.5. Основні ризики у діяльності ТНК (розроблено автором на основі [42], [43])

Транснаціональні корпорації є одними з найбільших економічних установ світу. Деякі експерти припускають, що 300 найбільших ТНК володіють або контролюють щонайменше чверть усіх виробничих активів світу. Це коштує близько 5 трильйонів доларів США [45].

Деякі ТНК здатні здійснювати безпосередній вплив на країни, що розвиваються. Це можна спостерігати при таких діях, що зображені на рис. 3.6.

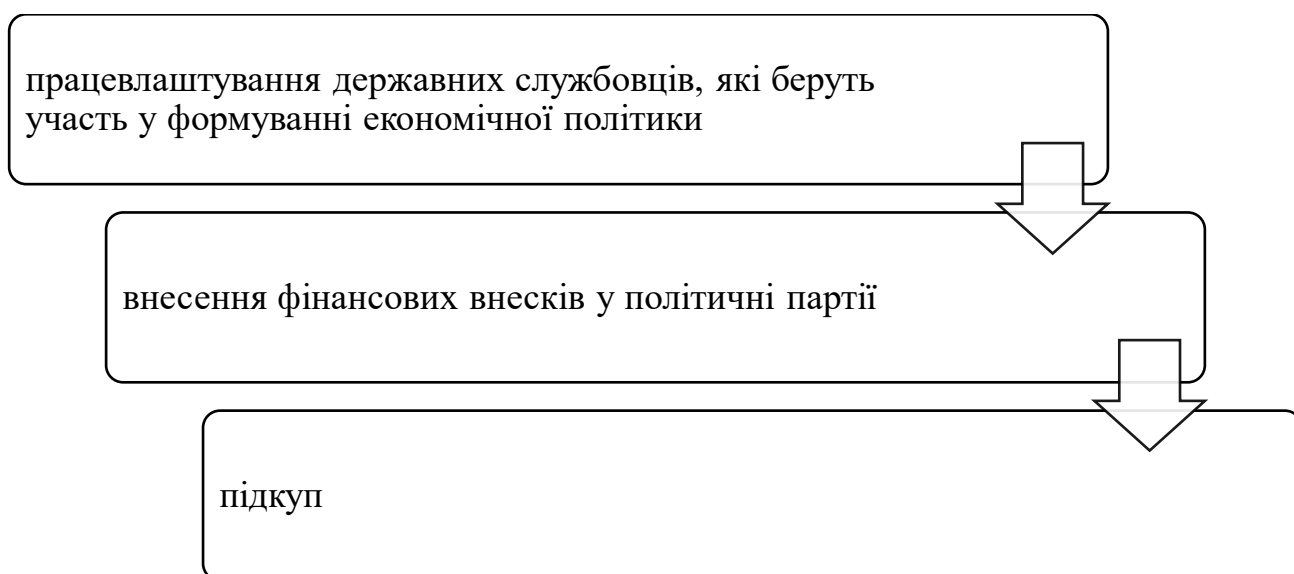

Рис. 3.6. Дії, при якій здійснюється вплив на ТНК [47]

Варто зауважити, що кожна із перелічених дій має значний вплив на діяльність ТНК в цілому. Деякі ТНК залучають допомогу розвинених урядів для подальшого захисту своїх інтересів у країнах, що розвиваються. Іноді це призводить до залучання військової сили, і тоді вже іде мова про непоправимі наслідки для країн, що беруть в цьому участь та суспільства загалом.

Проте, даючи характеристики негативного впливу ТНК, варто розглянути переваги діяльності ТНК для приймаючих країн та країн, що вивозять капітал на рис. 3.7.

Рис. 3.7. Переваги діяльності ТНК для приймаючих країн та країн, що вивозять капітал [46, с. 78]

Таким чином, розглянувши недоліки та переваги діяльності ТНК варто зауважити, що в кожному випадку є свої особливості та характерні ознаки. При цьому, варто враховувати й інші чинники, що можуть мати вплив на ТНК та їх діяльність.

Для зменшення негативного впливу зарубіжних ТНК на економіку України, на нашу думку, пропонуємо наступні шляхи їх вирішення, які зображені на рис. 3.8.

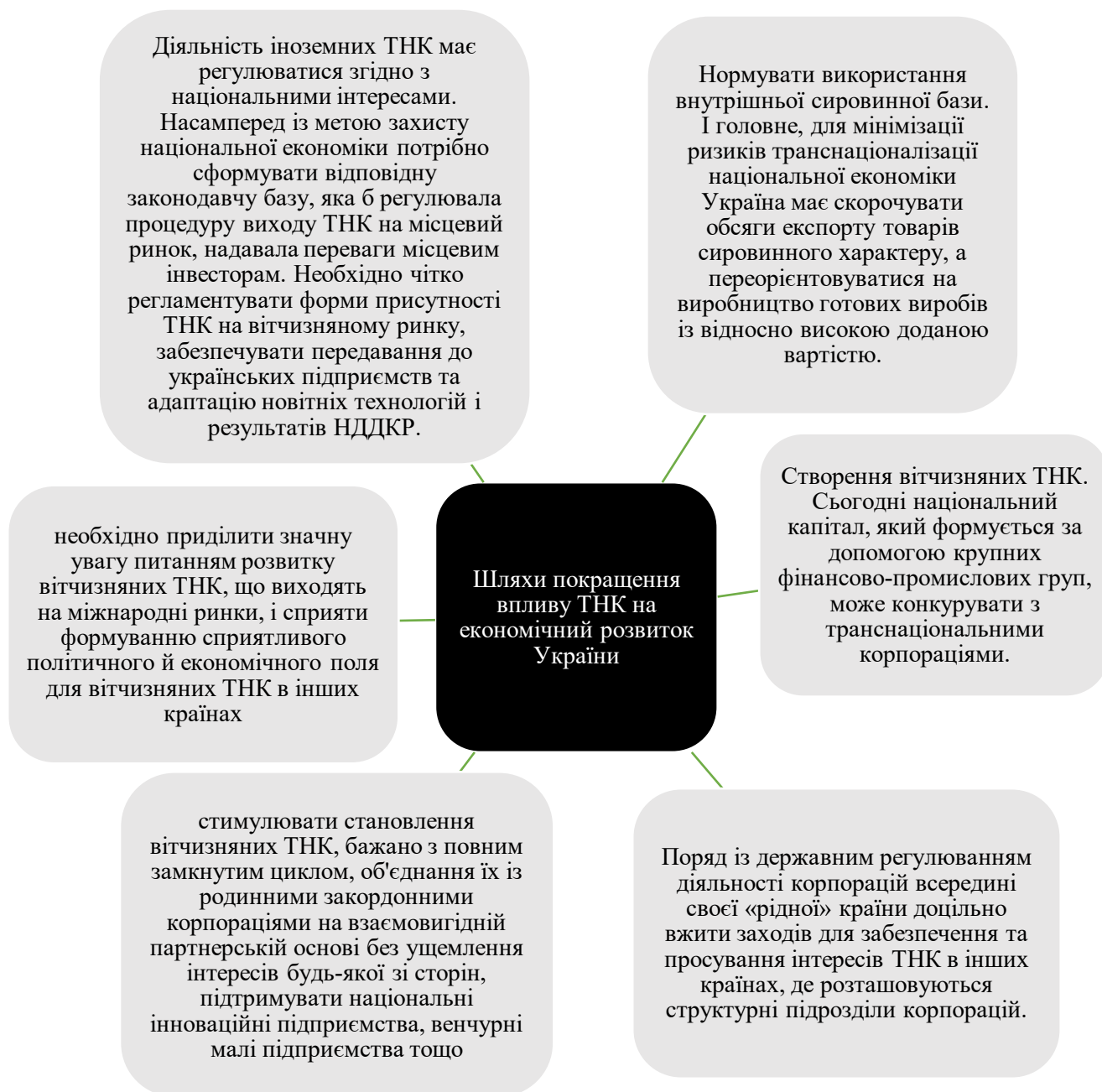

Рис. 3.8. Шляхи покращення впливу ТНК на економічний розвиток України
(розроблено автором)

Таким чином, розглянувши запропоновані заходи, які мають бути спрямовані на забезпечення зайнятості місцевих трудових ресурсів, а також впровадження

моніторингу інвестиційних проєктів на відповідність екологічним й санітарним нормам, де визначили, що Україна вже зробила перші кроки до транснаціоналізації.

Створення українських ТНК дає можливість забезпечити захистит національним та економічним інтересам, при цьому забезпечити сприяння подальшого розвитку України у світовій економіці [44].

Саме з цих причин, як можливу фінансову опору щодо здійснення регулювання ТНК Україною, варто запропонувати формування так званих національних суверенних резервних фондів, кошти яких можуть інвестуватись спільно з великими корпораціями, що підконтрольні державі.

Таким чином, дані критерії також варто відносити до ознак ризиків, оскільки вони не завжди і не в обов'язковому порядку виникають, а відбувається лише за певних обставин. Проте, такий ризик є. Саме тому, важливо притримуватись певних рекомендацій та здійснювати постійний аналіз ТНК як на міжнародній арені, так і на вітчизняній.

Висновки до розділу 3

Проаналізувавши основні проблеми та недоліки ТНК, визначили, що до недоліків ТНК, варто віднести такі чинники як:

- менше зайнятих робітників, враховуючи масштаби інвестицій;
- в деяких випадках погіршуються умови праці;
- завдається шкода довкіллю, ігноруючи місцеві закони;
- прибуток надходить компаніям за кордон, а не місцевим жителям;
- невелике реінвестування в місцевій місцевості;
- фабрики часто вільні, а робочі місця небезпечні, якщо витрати на робочу силу зростають, компанія може переїхати в інше місце;
- надмірне використання природних ресурсів.

При аналізі ризиків, які виникають при діяльності ТНК варто звернути увагу на те, що їх розрізняють як ризики для країн базування ТНК та ризики для

приймаючої сторони ТНК. У відповідності до цього, нами було зроблено загальну характеристику даних ризиків та визначено основні заходи щодо їх вирішення.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети в роботі дослідили наступні завдання, а саме:

Досліджено теоретичні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій, а саме дослідили визначення поняття транснаціональної економіки, яке досить важко визначити, проте існує чимало науковців, які досліджуючи питання ТНК намагались його сформулювати. Тому, було запропоновано розуміти поняття ТНК як один із основних елементів прискорення розвитку приймаючих держав та регіонів, оновлення інфраструктури, забезпечення зайнятості та вирішення соціальних проблем. Саме дане визначення дозволяє зрозуміти, що ТНК слугує для зміцнення конкурентоспроможності національних економік, підвищення навичок, введення прогресивних технологій.

Сформовано особливості функціонування глобальної економіки. Важливу роль ТНК відіграє у розробленні новітніх технологій та науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Визначили, що ТНК базується на основі ряду принципів державного регулювання до яких відносять принцип взаємодії, принцип консолідації, принцип стратегічного розвитку, принцип конкурентних переваг, принцип економічного динамізму. Оскільки, на сьогоднішній день, державне регулювання здійснює суттєвий вплив на діяльність ТНК, його можна вважати одною із основних особливостей існування ТНК.

Визначено вплив ТНК на глобальні економічні кризи та перспективи розвитку ТНК в глобальній економіці, а точніше побачили, що ТНК здійснює суттєвий вплив на міжнародну економіку, оскільки передбачає оптимізацію економічної діяльності кожної країни та контролює стадії економічного падіння країн до їх зростання.

Досліджено ТНК з точки зору глобальної відповідальності, де існує чимало проблем, які потребують уваги щодо їх вирішення. Сюди можна віднести основні фактори, згідно яких, власне, і формується відповідальність. До таких факторів відносять довкілля, здоров'я людини, корпоративну соціальну діяльність, регулювання різних інтересів та відповідальність.

Проаналізовано прямі іноземні інвестиції як шлях до того, як ТНК стають глобальними та конкурентоспроможними. Це можна пояснити тим, що переважна більшість транснаціональних корпорацій та транснаціональних компаній в основному здійснюють свій міжнародний бізнес шляхом експорту прямих іноземних інвестицій до різних країн світу.

Здійснено аналіз стратегій розвитку ТНК, а саме, дослідили основні їх види та процеси транснаціоналізації, які мають досить мінливий характер до тенденцій розвитку. Сюди відносять такі особливості як те, що надвеликі компанії стають найосновнішими гравцями в економіці світової; значна концентрація капіталу, яка дає змогу ТНК зменшувати витрати виробництва та в результаті інтернаціоналізації економіки відбувається утворення і зростання ТНК.

Досліджено ТНК та глобальні ризики в міжнародному економічному середовищі, де прослідковується зростаюча потужність корпорацій, яку можна побачити на їхній ринковій владі, або глобальній стратегії, що викликають законні занепокоєння, оскільки багато країн експлуатуються ТНК.

Визначено основні проблеми транснаціональних корпорацій на міжнародній арені та сформували основні ризики у діяльності ТНК та визначити заходи щодо їх вирішення. При аналізі ризиків, які виникають при діяльності ТНК варто звернути увагу на те, що їх розрізняють як ризики для країн базування ТНК та ризики для приймаючої сторони ТНК. У відповідності до цього, нами було зроблено загальну характеристику даних ризиків та визначено основні заходи щодо їх вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куцик П.О., Ковтун О.І., Башнянин Г.І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. Львів: вид-во ЛКА, 2017. 594 с.
2. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 9. С. 35–41.
3. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник. Київ: Либідь, 2015. 720 с.
4. Мовсесян А.Г., Огнивцев С.Б. Мировая экономика: учебник. Москва: Финансы и статистика, 2018. 656 с.
5. Василевський Т.Л., Налев'єва М.А. Транснаціональні корпорації у світовому господарстві. Російський економічний журнал. 2018. № 2. С. 53-59.
6. Темніченко М.Ю. Транснаціональні компанії. Економіст. 2020. № 1, 2. С. 75-79.
7. Ленський Є.В., Цветков В.А. Транснаціональні фінансово-промислові групи і міждержавна економічна інтеграція: реальність і перспективи. Москва: Економіка і життя, 2019. 260 с.
8. Лібман А.В. Конкуренція юрисдикцій і подолання неефективної рівноваги в умовах глобалізації. Суспільство і економіка. 2018. № 5–6. С. 265-268.
9. Транснаціональні корпорації в міжнародному праві. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tenprinciples-dc>.
10. Македон В.В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2012_1_1/25.pdf.
11. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua.
12. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Атіка, 2018. 240 с.

13. Глобальні трансформації і стратегії розвитку Авт. кол.: О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Гончаренко та ін.; / НАН України. Ін-т світової економіки і міжнар. відносин. К.: Фірма «ВІПОЛ», 2018. С. 140-142

14. Горбач Л.М. Сутність, середовище і розвиток теорії міжнародних економічних відносин [Текст] : учебник / Людмила Миколаївна Горбач, О.В. Плотніков // Горбач, Людмила Миколаївна. Міжнародні економічні відносини : Підручник для студ. вищих навч. закл. / Л.М. Горбач, О.В. Плотніков. Київ : Кондор, 2017. С. 7-18

15. Забезпечення розвитку іноземного інвестування в Україні: теоретичний аспект [Текст] / Бала В.В. // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва № 51. Вестник НТУ «ХПИ», 2018. С. 138-145.

16. Карпенко В.Г. Фінансові механізми транснаціональних корпорацій у системі сучасної світової економіки // Карпенко В.Г / Наукові праці НДФІ .2019. №1(46) С. 42 – 32

17. Киришун Л.В. Визначальні критерії формування сутності ТНК// Економічні науки. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_eti/2010_7_1/28.pdf.

18. Кочетков В.М. Розвиток українських ТНК як фактор росту економіки країни [Текст] / В.М. Кочетков // Ефективна економіка. 2018. № 10. С. 55-60.

19. Sterbova, L., & Machkova, H. (2011). Internationally business. *Politicka ekonomie*, 4, 561-564.

20. Lipkova, L. (2012). Innovation Policy of the European Union, Proceedings of the 1st International Conference on European Integration 2012 ICEI 2012. Ostrava, Czech Republic, 171-178.

21. Todaro, P. M. (2000). *Economic Development*. New York: New York University

22. Rupert, M. (2000). *Ideologies of Globalization*. London: Routledge

23. Fabuš, M. (2011a). Foreign Direct Investments and the European Union, Towards Improving Tourism Attractiveness in Lithuania and Poland: Proceedings International Scientific Conference. Kaunas, Lithuania, 310-320.
24. Ahlstrom, D., & Bruton, G.D.(2010). *International management*. South-Western Cengage Learning, 2010. 504 p.
25. Haviernikova, K. (2013). The cluster policy in the Slovak Republic, International relations 2013: Contemporary issues of world economics and politics, vols 1-4. Bratislava, Slovak Republic, 258-265.
26. Reinert, K. A. (2012). *An Introduction to International Economics*. New York: Cambridge University Press.
27. Основні інвестори в Україну. Звіт про прямі іноземні інвестицій в Україну в 2019 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2020).
28. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л., Попович Т.М. Національна економіка: навч. посібник / ред. А.Ф. Мельник. Київ: Знання, 2017. 463 с.
29. H&M. ANNUAL REPORT 2020. URL: hmgroupp.com
30. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку [Текст] : монографія / Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. ; Львівська комерційна акад. Л. : Вид-во ЛКА, 2017. С. 570-583.
31. Financial Times Global 500. 2020. URL: <http://www.ft.com/indepth/ft500>.
32. Financial Times Global 500. 2019. URL: <http://fortune.com/fortune500>.
33. Financial Times Global 500. 2018. URL: <http://fortune.com/global500/>.
34. Ivanova, E., Kordos, M., & Habanik, J. (2015). The competitiveness of V-4 Countries within the European Union. *Actual Problems of Economics*, 5, 39-49
35. Peng, M. W. (2009). *Global Business*. London: South-Western Cengage Learning.
36. Fojtikova, L., & Kovarova, J. (2014). Influence of China's Entry into the WTO on Cross-border Financing, Proceedings of the 14th international conference on finance and banking. Opava, Czech Republic, 74-79.
37. Wild, John J. (2006). *International business - the challenges of globalization*. New Jersey: Pearson Education, Prentice Hall.

38. Mura, L., & Rozsa, Z. (2013). The impact of networking on the innovation performance of SMEs, 7th International days of statistics and economics. Prague, Czech Republic, 1036-1042.
39. Tauser, J., Arltova, M., & Zamborsky, P. (2015). Czech exports and german gdp: a closer look. *Prague economic papers*, 1, 17-37.
40. Gress, M., Lipkova, L., & Harakal'ova, L. (2016). Eu enlargement 2004 – Ten years after. *Actual Problems of Economics*, 3, 23-30
41. Transnational corporations in the global world economic environment. 3rd International Conference on New Challenges in Management and Organization: Organization and Leadership, 2 May 2016, Dubai, UAE. P. 150-158.
42. Якубовський С.О. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності. Київ, 2015. 488 с.
43. Транснаціональні корпорації – невлічимі злодії. URL: <http://politcom.org.ua>.
44. Транснаціональні корпорації у процесах глобалізації та їхніх вплив на національні уряди: організаційно-правовий механізм. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_1/4.pdf.
45. Транснаціональні корпорації: теоретико-методологічні основи організації діяльності в умовах глобалізації економіки. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/18.pdf.
46. Транснаціональні корпорації/ І.О. Давидова, К.Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків: Видавництво «Форт», 2018. 175с.
47. Impact of world trade patterns. URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z3tttfr/revision/5>
48. H&M first quarter report URL: <https://hmgroupp.com/wp-content/uploads/2021/04/HM-Annual-Report-2020.pdf>
49. Second quarter report 2021 URL: <https://hmgroupp.com/wp-content/uploads/2021/06/Sales-development-second-quarter-2021.pdf>